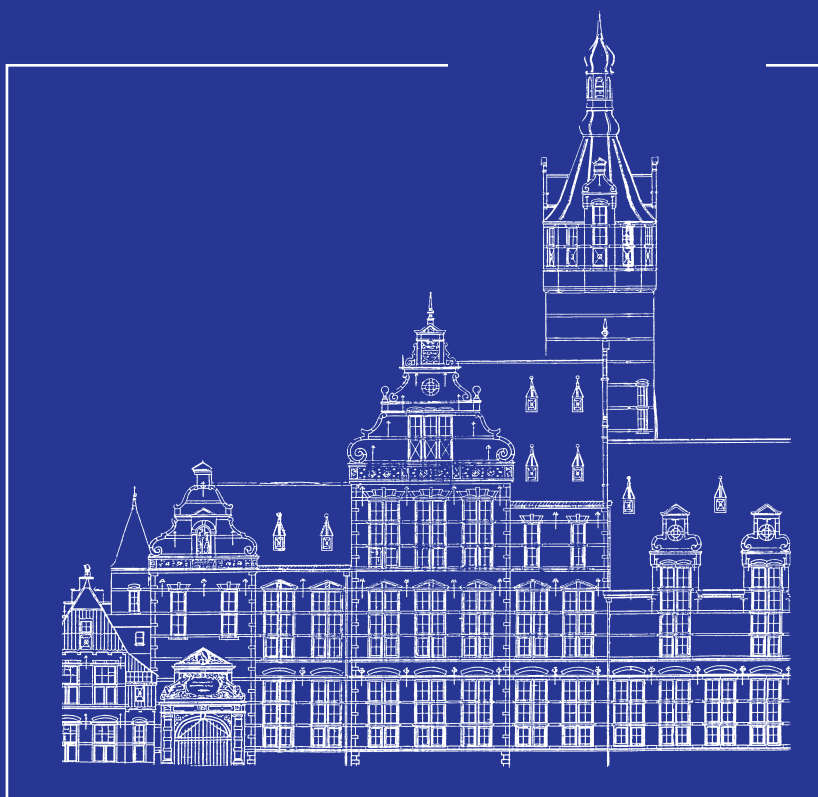

Socialiter

Vrienden van het Gymnasium Haganum

Nummer 17
voorjaar 2007

Colofon

Socialiter verschijnt 2 maal per jaar en is een uitgave van 'Socialiter', de vereniging van oud-leerlingen van het Gymnasium Haganum.

Redactie/bestuur:

Erik Bierman
Simon Boersen
Aviva Boissevain
Marc Dubois
Albert Huizinga
Goof Kloeg
Ruben Overmeer
Barbara van IJzeren

Redactieadres:

Barbara van IJzeren
Brouwersgracht 45
1015 GB Amsterdam
Telefoon 020 - 6223929
e-mail: barbaravanijzeren@hotmail.com

Webmaster:

Etta Meuter
e-mail: webmaster@socialiter.nl

Correspondenten:

Alexander Münninghoff
Ernst Sittig

Uitgave:

Uitgeverij De Nieuwe Haagsche

Druk:

Koninklijke De Swart

Adreswijzigingen:

Erik Bierman
Louis Bouwmeesterstraat 99
2284 XP Rijswijk
Telefoon 070 - 3964253
e-mail: erik-bierman@orange.nl
of: Ruben Overmeer
e-mail: rovermeer@kpnplanet.nl

Verspreiding:

Docenten, oud-docenten, oud-leerlingen, vrienden en donateurs van het Gymnasium Haganum

Financiële bijdragen:

Postbankrekening nr. 6892167
t.n.v. Vereniging Socialiter, Den Haag
IBAN: NL81PSTB0006892167
BIC: PSTBNL 21

Minimumcontributie € 15,- per jaar

Lid voor het leven € 150,-

Geen blad/alleen mailing € 5,- per jaar

In dit nummer:

Voorwoord	3
Van de rector	4
(Z)onder de Ooievaar	6
Van de quaestor	9
Van de webmaster	11
Herinneringen aan L.L. Brederveld	12
Van Latijnsche School tot Gymnasium Haganum	14
Aanvulling op opmerkingen van oud-leerlingen	16
Mijn leven met de Russen	17
Interview met oud-leerling Ronald Prud'homme van Reine	28
Mortui	36
De inwijding van het nieuwe gebouw	37
Het Den Haag boek	41
Letterkundigen op school	42
Fokke van der Scheer	43
Kort nieuws 1952	45
In memoriam Harm Buning	46
Zoekplaatje	47

Het Gymnasium Haganum en Socialiter zijn ook te vinden op het Internet.
Adres: <http://www.haganum.nl>. Via dit adres bereikt u ook de lijst met e-mail-adressen van oud-leerlingen.

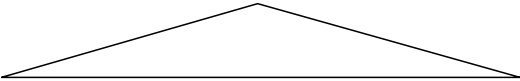

Voorwoord

Onze oproep om financiële steun in het vorige nummer is gelukkig niet onbeantwoord gebleven. Een verheugend aantal oud-leerlingen die nog nimmer iets hadden bijgedragen, hebben de gevraagde 10 Euro gestort (vaak ook meer dan dat minimum bedrag) en daardoor is het aantal betalende donateurs op ruim 600 gekomen. Vanaf 1 januari van dit jaar hebben de bijdragen een andere structuur gekregen in de vorm van **het lidmaatschap** van de vereniging Socialiter in combinatie met het tweemaal per jaar verschijnende blad Socialiter. Deze contributie (zie ook het artikel van de quaestor in het vorige nummer) zal 15 Euro per jaar bedragen. Wie sinds 2004 nimmer een bijdrage heeft overgemaakt en na het verschijnen van dit nummer dat nog niet doet zal het najaarsnummer van 2007 niet meer ontvangen. In dit nummer 17 worden de niet-betalers door middel van een inlegvel herinnerd aan hun contributieplicht wanneer zij het blad blijvend wensen te ontvangen. Zeer verheugend is het dat een groeiend aantal oud-leerlingen heeft besloten zich aan te melden als **“lid voor het leven”** door eenmalig 150 Euro te storten. Dit aantal bedraagt thans 17 personen. Graag verzoek ik ieder die stort duidelijk zijn/haar naam met voorletters en eindexamenjaar te vermelden. Elders in dit nummer ziet u een lijst van giro- of banknummers en bedragen zonder

naam, uiteraard met het verzoek de quaestor de ontbrekende gegevens te verstrekken.

In dit nummer vindt u een bijdrage van oud-leerling Anne-Marie van der Plas-Heijligers over de laatste jaren van haar klasgenoot Fokke van der Scheer die begin januari 2007 overleed. Verder wijdt Marc Dubois een in memoriam aan zijn en onze leermeester biologie de heer L.L. Brederveld die 30 maart van dit jaar op 94-jarige leeftijd overleed. Aviva Boissevain heeft contact gehad met de gepromoveerde oud-leerling Ronald Prud’homme van Reine die afgelopen maanden regelmatig in het nieuws is geweest met zijn biografie over Michiel de Ruyter. Zelf Maak ik mijn verhaal uit het vorige nummer af met hoofdstuk XV, Het “Gymnasium thans in 2007”. Tevens heb ik naar aanleiding van opmerkingen van enkele oud-leerlingen een aanvullend stukje geschreven over een oorlogsgebeurtenis in 1942. We willen een nieuwe rubriek Mortui bij u introduceren. Een kort overzicht over de aan ons bekend gemaakte namen van overleden oud-leerlingen. Wij hebben de indruk dat tijdgenoten van de overledene dat op prijs zullen stellen. De quaestor Ruben Overmeer bespreekt de stand van zaken betreffende het lidmaatschap van de vereniging Socialiter en zal ongetwijfeld onze financiële situatie opnieuw belichten. Barbara

van IJzeren behandelt de ingekomen stukken en verzorgt een nieuw zoekplaatje. Etta Meuter spreekt over de website en de mogelijkheid uw e-mailadres op die site te plaatsen. Reeds 450 oud-leerlingen gingen u hierin voor (vergeet niet een verandering van adres te melden).

Tenslotte natuurlijk de rubriek Van de rector met misschien enig nieuws over een te houden reünie in dit jaar. Per slot van rekening bestaat ons gebouw dit jaar op 2 september precies 100 jaar.

E. Bierman, h.t. praeses

Van de rector

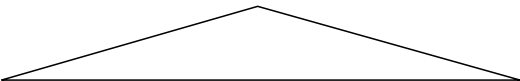
“In den namiddag van Maandag 2 September 1907, te ongeveer half drie uren, bevonden zich in de aula van het Gymnasium, behalve verscheidene leden van de Gemeenteraad van 's-Gravenhage, de ongeveer 260 leerlingen van het Gymnasium, Mr. A.E.H. GOEKOOP, en verder enkele belangstellenden, die door hunne betrekking tot de gemeente of tot het Gymnasium in de gelegenheid waren gesteld de plechtige opening der lessen bij te wonen.” En dan volgen de namen van burgemeester, wethouders, gemeentesecretaris en anderen. Zo begint “De inwijding van het nieuwe gebouw voor het Gymnasium te 's-Gravenhage” dat in 1908 is uitgegeven en waarin alle toespraken te vinden zijn die ter gelegenheid van die opening gehouden zijn.

Op de laatste dag van onze zomervakantie, aan het begin van het nieuwe schooljaar, is het precies honderd jaar geleden dat deze gedenkwaardige gebeurtenis plaatsvond. Een van de feestelijkheden dit jaar was

de grootse opvoering van een musical in het World Forum Convention Center, dat de meesten van u nog kennen als het Congresgebouw, onder leiding van Piet Raphael die het stokje op voortreffelijke wijze van zijn vader heeft overgenomen. Voor de oud-leerlingen bereiden wij een reünie voor en daarover houden wij u op de hoogte via de website van Socialiter.

De nacht van 31 oktober op 1 november 2006 was een stormachtige nacht met zeer harde windvlagen. De conciërge, die nog na twaalfen zijn hond even uitliet, hoorde op zijn wandeling een enorme klap. Een rondgang om het gebouw liet hem in raadselen achter maar de volgende ochtend vonden we de weerhaan (eigenlijk de weerooievaar) van de toren in de meisjestuin. Daar had hij een massief houten bank doorkliefd en zich vervolgens in de grond geboord. In de loop van de dag werd gemeld dat men vanuit het biologiekabinet het licht van de hemel kon zien zonder door het raam te kijken. De ooievaar had

in zijn val een natuurstenen ornament van een van de torenramen meegenomen. Dat had echter niet de grond bereikt maar zich diep in het dak geboord. Het toeval wil dat de gemeente Den Haag precies op 1 november haar nieuwe logo presenteerde en daarmee de ooievaar naar het tweede plan verwees. Het lijkt erop dat onze ooievaar zijn sprong in het diepe als daad van protest heeft bedoeld.

Bij toeval ontvingen we enkele weken later het septembernummer 1960 van het blad van de personeelsvereniging van Gemeentewerken waarin we exact hetzelfde verhaal aantreffen met dit verschil dat het zich afspeelde in het najaar van 1959. We vinden dezelfde ingrediënten: een nachtelijke najaarsstorm, de gaten in het dak en de val in de meisjestuin. Uit dit verslag leren we dat het om een gevaarte van 200 kilogram gaat. We mogen van geluk spreken dat zulke stormen zich meestal 's nachts voordoen en dat er niemand getroffen is. Net als in 1960 geldt "Het herstel van een dergelijke breuk is bepaald geen karweitje dat de volgende dag kan worden uitgevoerd." We verwachten dat onze toren er voor de zomer weer in volle glorie bij staat. Onze nazaten raden wij aan om rond 2055 de toestand van de spits weer eens onder de loep te nemen.

Overigens is dit het enige zware weer waarin het Haganum het afgelopen jaar verkeerd heeft. Menig oud-leerling zal in het voorjaar

Trouw of Elsevier raadplegen om te zien hoe zijn oude school het tegenwoordig doet. Nu valt een school niet in uitsluitend cijfers te vatten maar het is toch aardig als die ook in de goede richting wijzen. De Inspectie van het Onderwijs heeft met ingang van dit jaar besloten goede scholen te prijzen en scholen die een aantal jaren achtereen ruim boven het gemiddelde presteren de kwalificatie "excellente school" te geven. Het doet ons genoegen u te kunnen melden dat uw oude school zich op die gronden excellente school mag noemen.

Het aantal aanmeldingen viel ons vorig jaar tegen. Er is weliswaar een Gymnasium Novum opgericht in Voorburg (een school die geen gymnasium is en deze naam ten onrechte draagt) en het Sorghvliet Gymnasium heeft er een mooie vleugel bijgebouwd maar toch is het niet echt duidelijk wat de oorzaak is, en meer scholen, ook andere zelfstandige gymnasia, rapporteren van tijd tot tijd sterk fluctuerende aanmeldingen. Dit jaar is het aantal toegelaten leerlingen gelukkig weer zeer ruim boven het gemiddelde wat wil zeggen dat er volgend jaar vijf nieuwe eerste klassen aan de start verschijnen.

G.P.Th. Kloeg, rector

(Z)onder de Ooievaar

Zoals in het wapen van Den Haag de Ooievaar prijkt als Haagse trots, zo prijkte bovenop het torentje van de school onze eigen trots: een Windhaan. Tot voor kort.

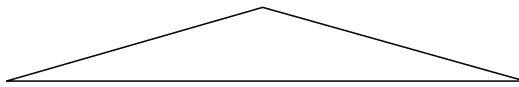
De oudste voorstelling (1541) van de Ooievaar is te zien in de toren van de Grote Kerk, op de oudste klok, de 'Jhesus'. Daarvoor al moet de ooievaar volgens de overlevering op Haagse wapens hebben gestaan. Na 1541 komt de Ooievaar vrijwel altijd voor op schilderijen die met Den Haag te maken hebben: het beroemde 'Zicht op Den Haag' bijvoorbeeld van Jan van Goyen, te zien in het Haags Historisch Museum.

De reden dat de vogel in het Haagse wapen terecht gekomen is, is de omgeving van Den Haag, die bestond uit weilanden, veengronden, duinmeertjes en moerassen: een waar vogelparadijs. In en om Den Haag waren daarom veel ooievaars te vinden. Wie een Haagse locatie schilderde, kon niet om de Ooievaar heen. De vogels staan op vrijwel ieder oud schilderij dat met de stad te maken heeft.

In de 14e eeuw begonnen de vogels bovendien nesten te bouwen op de Ridderzaal en de Gevangenpoort. Zodoende kreeg de vogel steeds meer status en werd deze langzaam hét kenmerk van de stad. De Ooievaar hoort bij Den Haag

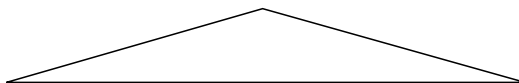
Raamkozijn mee in de vlucht

Onderdak in het biologieloos

Gallo cadente, spes redit?

Den Haag zonder ooievaar: Haganum zonder windhaan

zoals de Windhaan bij het Haganum hoort.

Gallo cadente, spes redit?

Het kan dan ook geen toeval zijn dat op de dag dat de gemeente Den Haag besloot de Ooievaar in haar logo af te schaffen ook de haan op de schooltoren het voor gezien hield. Tijdens een zware storm de afgelopen winter is hij gevlogen. Zijn klapwieken maakte zo'n kabaal dat een verontruste conciërge 's avonds in de school op onderzoek uitging. Uit niets bleek echter dat het gebouw iets mankeerde. Tot de volgende ochtend: na het kalmeren van de storm werd de haan buiten in verkreukelde toestand

aangetroffen in de Romeinse tuin. Een deel van het stenen raamkozijn meenemend op zijn vlucht bleek hij hiermee allereerst een gat in het dak van het biologielokaal te hebben geslagen. Nadat hij zich hier door heen had geboord maar ook dit bij nader inzien geen goed onderkomen bleek, heeft hij vervolgens een noodlanding moeten maken richting tuin. Hier werd de Daedalus de volgende ochtend in kritieke toestand aangetroffen op een bankje. Amanuensis J. van Opijnen gaf Socialiter toestemming tot het afdrukken van bijgaande fotoreportage.

Aviva Boissevain

Van de quaestor

Onze oproep in het vorige nummer om de vereniging en het blad Socialiter financieel te ondersteunen is gelukkig niet onbeantwoord gebleven. Wij danken iedereen die een bijdrage heeft gestort en hopen dat velen de vereniging ook in de toekomst zullen blijven steunen.

Graag wil ik nog in het kort ingaan op de contributie, zoals die vanaf 1 januari 2007 geldt:

- Voor het lidmaatschap van de vereniging én een abonnement op het blad Socialiter is de jaarlijkse minimumbijdrage 15 euro;
- Voor het lidmaatschap van de vereniging zonder een abonnement op het blad Socialiter is de jaarlijkse minimumbijdrage 5 euro;
- Lid (en abonnee) voor het leven wordt men door minimaal 150 euro te storten.

Ten aanzien van de betalingsmogelijkheden merk ik op dat we in 2007

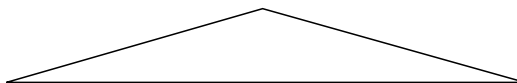
geen acceptgiro zullen toezenden om administratieve redenen. Wij streven er overigens wel naar om op termijn weer met acceptgiro's te gaan werken.

Degenen die hun bijdrage voor 2007 nog niet hebben gestort, maar wel lid en/of abonnee willen zijn, verzoek ik daarom om hun bijdrage middels (eventueel elektronische) bankoverschrijving te voldoen op giro 6892167 ten name van Vereniging Socialiter te Den Haag onder vermelding van naam en examenjaar.

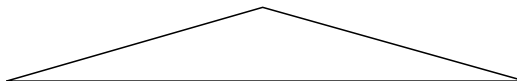
Tenslotte hebben wij van diverse betalers geconstateerd dat hun gegevens onvolledig waren, waardoor wij de betaling(en) niet hebben kunnen koppelen aan een naam.

Wij verzoeken u als een u bekend giro- of banknummer in onderstaande lijst staat, actie richting quaestor te ondernemen (e-mailadres: quaestor@socialiter.nl of huisadres: Sleedoornstraat 104, 2565 WR Den Haag).

**DIT IS HET LAATSTE GRATIS (EXTRA DIKKE)
NUMMER VAN SOCIALITER. MAAK NU UW
CONTRIBUTIE OVER OP GIRO 6892167**

Datum storting	giro- of banknummer	bedrag	bijzonderheden
2004:			
4 mei	4362388	50.00	
4 mei	3508476	15.00	
28 april	184724	25.00	
28 april	276327	15.00	
5 mei	3026812	5.00	
5 mei	425516	15.00	
10 mei	1117828	20.00	
14 mei	535427271	10.00	handtek: N.Wal.....?
20 mei	452134676	15.00	
28 mei	653867	10.00	eindexamen 1952
9 juni	1635332	30.00	
25 juni	439866	15.00	
12 juli	533506492	25.00	eindexamen 1975
5 augustus	481635300	20.00	
21 oktober	637721	10.00	eindexamen 1944
2005:			
18 mei	3583697	20.00	
23 mei	326314202	25.00	eindexamen 1966
24 mei	517939630	25.00	
31 mei	536059	20.00	
2 juni	419154531	25.00	
3 juni	425516	15.00	eindexamen 1942
7 juni	1646334	10.00	eindexamen 1964
9 juni	184724	25.00	
13 juni	282908	25.00	
15 juni	6404427	7.50	
16 juni	226263126	25.00	
20 juni	653867	10.00	
6 juli	533506492	30.00	
6 juli	605992	10.00	eindexamen 1945
16 augustus	364906	10.00	
2006:			
5 januari	218261519	10.00	
23 juni	658698	25.00	
26 juni	1195104	5.00	
3 juli	1391728	15.00	eindexamen 1964, gift

Datum storting	giro- of banknummer	bedrag	bijzonderheden
----------------	------------------------	--------	----------------

2006:

5 juli	208484	10.00	
5 juli	1646334	20.00	eindexamen 1964
20 juli	637721	15.00	
25 juli	434672556	10.00	
17 augustus	776975	5.00	
24 augustus	335602762	15.00	eindexamen 1963
9 november	4763829	20.00	

2007:

2 januari	939648	10.00	acceptgiro AC
3 januari	517897	10.00	AC
8 januari	4205506	20.00	AC
9 januari	1532310	10.00	AC
12 januari	4707	25.00	AC
17 januari	4266514	10.00	“zie gewijzigd adres”
17 januari	1448009	15.00	A.Oosenbrug komt niet voor
18 januari	1932844	10.00	mej E.J.Wolbers?
22 januari	1184929	10.00	AC
24 januari	250685	15.00	AC
24 januari	2200092	300.00	AC
30 januari	345068	30.00	AC
31 januari	30781	50.00	AC
23 februari	5964347	15.00	AC
26 februari	3302516	20.00	AC

Voor vragen, suggesties etc., mijn e-mail adres is quaestor@socialiter.nl.

Ruben Overmeer, quaestor

Van de webmaster

Sinds enige tijd is het mogelijk uw e-mailadres toe te voegen aan de website van Socialiter, www.socialiter.nl. Reeds 450 oud-leerlingen gingen u hierin voor.

Vergeet niet een verandering van adres te melden !

Etta Meuter, webmaster

Herinneringen aan L.L. Brederveld, docent biologie van 1952-1978

Op 30 maart 2007 overleed op 94-jarige leeftijd Leen Brederveld.

Heel wat generaties leerlingen hebben hem als leraar meegemaakt; zijn biologielessen hadden een kenmerkende uitstraling. Hij was overtuigd van het goede in de leerlingen en genoot zichtbaar van hun geestelijke en lichamelijke ontwikkeling gedurende hun schooltijd.

Hij was docent in een periode dat het vak van beschrijvende natuurlijke historie (Nat.Hist. in het rooster) langzamerhand overging in het vak van meer toegepaste biologie. In de klassen 1 en 2 werkte Brederveld aanvankelijk met lesmethoden die voornamelijk nog stoelden op de systematiek, maar al spoedig introduceerde hij boeken met een meer ecologische benadering. Dat was ook de benadering waarin hij zichzelf het meest thuis voelde. Het leidde zelfs tot het schrijven van een eigen methode.

Tijdens zijn lessen zat hij meestal op zijn ladderstoel en was uitgebreid aan het woord. Voor een eersteklasser had het donkere lokaal iets geheimzinnigs. Te midden van de opgezette vogels en rammellende skeletten in de eikenhouten vitrinekasten straalde Brederveld een en al vriendelijkheid uit.

Zijn lessen werden dikwijls verlevendigd met realia uit het "museum", het naturaliënkabinet, dat was samengesteld uit verzamelingen van

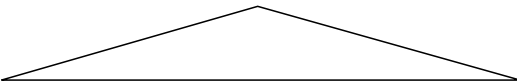

een aantal van zijn voorgangers. Sommige tot de verbeelding sprekende objecten kwamen regelmatig naar voren, zoals het "echte" mensenskelet en de wonderschone bloemmodellen. Andere bleven in het biologische Walhalla verborgen, waar je alleen als bèta af en toe een kijkje mocht nemen.

Zijn bewondering voor de levende natuur uitte Brederveld regelmatig. Als tweedeklassers luisterden we ademloos en met rode oortjes naar zijn gefascineerd exposé over de menselijke voortplanting.

In de hoogste klassen was de klasieke genetika een van zijn stokpaardjes: een uitgebreid stencil moest ons de Mendelwetten aan de hand van voorbeelden en vraagstukken duidelijk maken. Hij eiste op

dit gebied aanzienlijk meer van zijn leerlingen dan het strikt noodzakelijke voor het eindexamen.

Aangezien het lesrooster weinig flexibiliteit bood, was hij aangewezen op buitenschoolse tijden voor excursies. Daarvan had hij er talrijke in zijn programma voor liefhebbers. Ik herinner mij enkele keren mee geweest te zijn naar het natuurreservaat De Beer: op de fiets naar Hoek van Holland en daarna de Nieuwe Waterweg over met het motorbootje naar een prachtig duingebied. Ook de vogelzang en vogeltrek werden onder onze aandacht gebracht tijdens wandelingen vòòr schooltijd naar de Bosjes van Poot. We verzamelden ons dan bij hem thuis aan de Sportlaan en kregen voor vertrek een kopje chocolademelk van zijn vrouw Tine. Natuurlijk was Meijndel een geregeld bezocht gebied, waar Brederveld goed de weg wist en waar hij niet alleen oog had voor planten en dieren, maar ook voor de structuur van het duinterrein. Voor leden van de biologieclub was er de mogelijkheid om in het practicumlokaal door fraaie messing microscopen te kijken en zelf preparaten te maken.

Tegen het einde van zijn Haganumcarrière verzorgde hij jaarlijks de botanische wandeling als vast onderdeel van de werkweek

voor de eersteklassers in De Bron bij Dalfsen.

Toen rond 1975 het nieuwe (multiple choice) eindexamenprogramma werd ingevoerd, was ook de accommodatie op school aan een facelift toe. Zijn ontwerp voor een flexibel, groot gecombineerd les-practicumlokaal werd in 1980 uitgevoerd, daarbij werden het voormalige leslokaal en de practicumruimte samengevoegd.

In 1977 was ik zijn laatste hospitant. Ik leerde veel van hem. Op één aspect legde hij steeds de nadruk: “Beschouw de kindertjes uit de eerste klassen als flessen met een heel nauwe hals: ze nemen veel tot zich, maar je moet het zeer gedoseerd toedienen”.

Na zijn pensionering kwam Leen Brederveld nog regelmatig op school en was hij ook als bioloog nog actief in Meijndel, waar hij een studie maakte van de hybridisering van verschillende populiersoorten. De natuur bleef hem boeien, hetgeen ook blijkt uit zijn wens aan het begin van mijn docentschap: “...dat je je kennis van de biologie moge gebruiken om je leerlingen de schoonheid van de natuur te leren zien...”.

Hij was een bioloog pur sang.

Marc Dubois

Van Latijnsche School tot Gymnasium Haganum

XV Het gymnasium thans in 2007

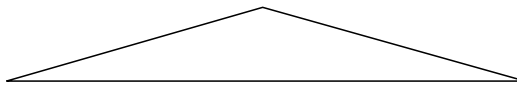
ONDERBOUW

Omdat de mammoetwet toch niet zo succesvol “gelijke kansen” aan iedereen bood, zijn er na 1968 regelmatig veranderingen voorgesteld en soms ook verwezenlijkt die ook invloed hadden op het gymnaasiaal onderwijs. Vanaf 1993 werd voor de klassen I t/m III de basisvorming ingevoerd: een stelsel van 15 vakken met vastgestelde einddoelen, waaraan alle kinderen moeten voldoen. Voor de gymnasiumleerling bleek het niveau van deze kerndoelen zo laag dat men spelenderwijs in de loop van de tweede klas aan deze eisen kan voldoen. In de vrije ruimte die de wet nog bood hebben de vakken Latijn en Grieks een plaats gekregen. Met ingang van het schooljaar 2006 – 2007 is de basisvorming herzien; in plaats van 15 vakken met eindtoetsen is de verplichting gewijzigd in 9 vakken. Dit biedt het Haganum de gelegenheid de inhoud van een aantal vakken aan te passen en enkele nieuwe vakken in te voeren. Het vak “verzorging” valt weer onder biologie dat daarmee een verhoging van het aantal wettelijke lessen heeft gekregen. Het vak “techniek” wordt opgevolgd door Technisch Ontwerpen. Dit vak ligt dicht bij de natuurwetenschappen aan en wordt in klas I en klas II één uur per week gegeven.

Als nieuw vak is Cultuurbeschouwing ingevoerd. De openbare school heeft een pluriform karakter; ieders godsdienst of levensovertuiging wordt geëerbiedigd (artikel 23 van de Grondwet). Dat kan passief, maar ook actief. Dat laatste betekent dat men tijdens de lessen kennis neemt van elkaars godsdienst of levensovertuiging. De school heeft een programma opgesteld dat invulling geeft aan deze actieve pluriformiteit. Men hoopt de leerlingen kennis bij te brengen van de culturele geschiedenis van West Europa waardoor zij hedendaagse en vroegere cultuuruitingen beter gaan begrijpen, wat bij het bezoeken van musea o.a. tijdens de buitenlandse reizen in de hogere klassen onontbeerlijk is. Het curriculum voorziet in twee lessen per week in klas I en één uur in klas II.

BOVENBOUW

In deze tweede fase doet elke leerling examen in één van de volgende vier profielen: Cultuur en Maatschappij, Economie en Maatschappij, Natuur en Gezondheid of Natuur en Techniek. Om niet te vroeg een keuze voor het definitieve profiel te moeten maken volgen de leerlingen uit klas IV twee aan elkaar verwante profielen, zodat de definitieve keuze uitgesteld wordt tot de overgang naar klas V. Wel begint men in klas IV al te werken aan het examendossier, een verzameling van toetsen, werkstukken, (praktische) opdrachten en bijbehorende beoordelingen. Na afronding van alle onderdelen wordt de leerling toegelaten tot het centraal examen. Dat vindt thans nog alleen plaats in de maand mei van klas VI (afgezien van een eventueel herexamen in juni), maar er wordt met ingang van 2007 geëxperimenteerd met een examenronde in januari. Een goede leerling zou dan het hele examen kunnen doen en zo het vwo met

een half jaar kunnen bekorten. Ook kan men een deel van de vakken in januari en de rest in mei laten examineren.

Het Haganum heeft de leerling die meer wil en aankan dan het reguliere programma meer te bieden. Zo is het sinds enige jaren mogelijk om “versterkt talenonderwijs” in het vak Frans te volgen. Op vrijwillige basis (thans nog, maar binnenkort als deel van het reguliere programma Frans) nemen leerlingen deel aan het DELF-examen en bij voldoende resultaat leidt dit tot het DELF-diploma (Diplôme d’ Études en Langue Française) van het Franse Ministère de l’Éducation Nationale. Alle 46 leerlingen van het schooljaar 2005-2006 hebben het diploma gehaald.

In samenwerking met de vakgroep Sinologie van de Universiteit van Leiden is een project gestart om een leergang Chinees te ontwikkelen. Hieraan draagt onze school ook bij. Twintig leerlingen uit de klassen IV en V hebben vorig schooljaar met goede resultaten en met plezier dertig lessen Chinees gevolgd. De beginners van vorig jaar zijn nu tweedejaars en een nieuwe groep is gestart.

De universiteiten van Nederland hebben er veel voor over om goede studenten te krijgen. Het Haganum valt onder het verzorgingsgebied van de Leidse Universiteit. Deze universiteit biedt binnen het kader van het aansluitingsprogramma vwo-wo een aantal projecten, zoals proefstuderen, LAPP-top en sinds 3 jaar het PRE (het Pre-University College). Het LAPP-top (Leiden Advanced Pre-university Program for topstudents) is een programma dat aan goede leerlingen de mogelijkheid biedt om 6 à 8 middagen aangepaste colleges en practica in een bepaalde studierichting te volgen. De vraag naar meer van de kant van de leerlingen en het grote succes heeft geleid tot de oprichting van PRE. Er is een grondige selectieprocedure. Van alle potentiële deelnemers wordt verwacht dat zij op hun overgangsrapport van klas IV naar V een gemiddelde van tenminste 7,5 hebben over alle vakken. Bovendien moet elke leerling een motivatiebrief schrijven en een aanbevelingsbrief van een buitenstaander kunnen aanbieden. Na een eerste selectie vindt er een mondelinge sollicitatie plaats bij een commissie bestaande uit vertegenwoordigers van PRE en één uit het vwo. Vooral de wetenschappelijke nieuwsgierigheid wordt getest. Aangezien het aantal belangstellenden het aantal plaatsen verre overtrof, konden er van elke geïnteresseerde school voor vwo (er deden het eerste jaar 17 scholen mee) maar enkelen geplaatst worden. Het eerste jaar deden er 4 Haganum-leerlingen mee, het tweede jaar 2 en in oktober 2006 opnieuw 4. Thans is het aantal deelnemersplaatsen vergroot van 50 tot 90, maar het aantal scholen ook tot 33. De schooldecaan speelt een belangrijke rol bij een eerste selectie in klas V.

E. Bierman

Aanvulling op opmerkingen van oud-leerlingen

Het artikel over de **Geschiedenis van ons gymnasium** heeft enige reacties opgeleverd. Vier oud-leerlingen uit de periode 1940-1945 hebben gereageerd op de volgende vermeldingen in mijn betoog onderaan blz 27 en bovenaan blz 28 in nummer 16. Daar had ik het volgende geschreven:

“Vanaf 1 mei 1942 werden de lessen gegeven in het gebouw aan de Waldeck Pyrmontkade 5 omdat het schoolgebouw enkele dagen daarvoor door de Duitsers gevorderd was. In november 1942 werd het “Sperrgebiet” ingesteld, waardoor de meisjes HBS aan de Stadhouderslaan ontruimd moest worden. In het samen gedeelde gebouw aan de Waldeck Pyrmontkade werden vervolgens ’s middags aan de gymnasiasten lessen van 40 minuten gegeven.”

Drie van de 4 oud-leerlingen betoogden dat ze nooit in het gebouw aan de Waldeck Pyrmontkade 5 les hadden gehad, terwijl de vierde zei dat hij er wel les had gehad, gedeeld met de Handelsdagschool. Reden voor mij om nog eens naar het Gemeentearchief te gaan om te kijken of ik mij vergist heb. Uit het volgende zal blijken dat het artikel voor een gedeelte onvolledig was.

Uit het dagboek van dr A.Schierbeek (van 1940 tot 1952 leraar biologie aan het gymnasium):

“Op 28 april (1942) kwam Van

(foto: Albert Huizinga)

IJzeren (de rector) in de klasse waarin ik les gaf en zei:” Zo juist is bevel gekomen om de school onmiddellijk te ontruimen. Voor morgen 12 uur moet alles leeg zijn, dus niets laten liggen, alles meenemen, kasten en kastjes leegmaken. Vanmiddag en morgen geen school. Je krijgt bericht”.

Officieel briefje van I.M. Graftdijk, directrice der HBS voor meisjes en J. van IJzeren, rector van het Stedelijk Gymnasium:

Mededeling: de lessen der HBS voor Meisjes worden hervat op maandag a.s. in het gebouw der HBS aan de Beeklaan; de lessen van het Stedelijk Gymnasium op maandag a.s. in het gebouw der Handelsdagschool aan de Waldeck Pyrmontkade 5

Uit het dagboek van Schierbeek:
Vandaag, 2 mei naar de Handelsdagschool, waar wij om beurten met die school 's ochtends en 's middags les hebben. (Mondeling eindexamen is ook nog aan de gang)

Daarna vanmiddag naar de school (L.v.M. 57), achterdeur in met sleutel. Is men eenmaal op de plaats, dan trekt niemand zich daar iets van aan, daar is de schildwacht voor. Ik sloop op de bovengang gauw een urinoir in en zette op de muur: "Warum sind wir hier noch? Der Krieg ist doch schon verloren".

26 mei: het schijnt dat het gymnasium vrijgegeven wordt.

Uit de Kronieken van de gemeente 's-Gravenhage (1942):
Gemeentelijk Gymnasium: 29 april tot 27 mei 1942 gevorderd voor de legering van Duitse militairen (evenals de Meisjes HBS)

Later in 1944 moest de Meisjes HBS vertrekken vanwege het Sperrgebiet en werden de meisjes bij ons op de Laan van Meerdervoort ingekwartierd. Door de kolenschaarste werd er in bepaalde perioden geen les gegeven. Na de oorlog werd alles weer normaal, uitgezonderd enkele strenge winters toen ons gebouw verlaten werd en de gymnasiasten in de Meisjes HBS les kregen (o.a. in de winter 1946-1947).

[Met dank aan de heer Van Doorn van het Gemeente Archief die aan mij onbekende bronnen toonde; evenzeer dank aan mevrouw Nini Westendorp-van der Hoek (e.e.1943), mevrouw Fisher (wier overleden man in 1944 eindexamen deed en die zelf op de Meisjes HBS leerling was), de heer Jan Visser (die de school in 1944 verliet en examen op het VCL deed) en de heer Jan Strooker (die in 1944 op school kwam en in 1950 examen deed).]

Erik Bierman

Mijn leven met de Russen

Eigenlijk kan ik me niet meer goed herinneren of ik aan het begin van de zomer van 1963 al duidelijke plannen voor mijn toekomst had. Ik denk het niet. Met het diploma gymnasium alfa op zak en de eerste echte forse katers van de schier eindeloze serie eindexamenfeesten rondgonzend in de kop leek de wereld, na de tucht van het Haganum, opeens een onoverzichtelijk dool-

hof van lusten en uitdagingen waar vooralsnog geen klare lijn in te ontdekken viel. Spannend, dat wel. Maar niemand van ons had in die eerste dagen na het Grote Succes zin om al te serieus over een en ander na te denken. Daarom stemde ik willoos in met het duffe voorstel van mijn ouders om in Leiden rechten te gaan studeren. Met klasgenoot Frits Udo vertrok ik vervolgens

voor een paar weken (het begrip gap year was toen nog niet bekend) naar Griekenland. We hadden beiden de bekende vuistdikke, bruinrode Homerus in onze rugzak en daar legden we het moede hoofd op te rusten toen we de eerste nacht na aankomst in Athene op de flanken van de Akropolis onze slaapzakken hadden uitgerold. Onvergetelijk, zoals we de volgende ochtend wakker werden in een geur van basilicum en lavendel, met zacht fluitende vogels die ons in de morgenzon verwelkomden en de weg wezen naar het overbekende antieke witmarmeren gebouwencomplex op de heuveltop, waarover we tot dat moment slechts gelezen hadden.

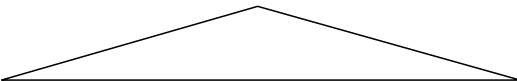
We voelden ons vooral nog gymna-

siasten en dat bleef die hele lange zomer zo. Pas tijdens de groentijd in Leiden begon er bij ons iets te dagen over de realia van de maatschappij: het gekonkel bij de formatie van de jaarclubs, de hiërarchie op Minerva. Onze onbevungen jongelingsjaren verdampen binnen enkele maanden om plaats te maken voor het studentenbestaan.

De meesten van ons wisten daar redelijk tot goed mee om te gaan. Ik denk dat de feed back van het ouderlijk huis daarbij een belangrijke rol speelde. Frits Udo bijvoorbeeld had een vader die zelf advocaat was, dus dat hij rechten studeerde viel in een geheel andere voedingsbodem dan bij mij, tweede generatie allochtoon en telg uit een geslacht waarin niet

V.l.n.r. Frits Udo, twee Griekse wijsgeren, de auteur (1963).

alma mater, maar koopmanszin en ondernemingslust steeds de sleutelwoorden tot succes waren geweest. Bovendien waren mijn ouders naar een barre Brabantse grensstreek verhuisd, zodat ik mijn weekeinden doorbracht bij mijn even lieve als stokdove Russische grootmoeder in het flatgebouw Cats'heuvel in Den Haag.

In die betrekkelijke ontheemdheid kon mijn toch al nauwelijks aanwezige belangstelling voor het recht, bij gebrek aan welke stimulans dan ook, natuurlijk niet gedijen. Ik deed nog één manmoedige, vind ik zelf, poging om van dat eerste jaar nog iets te maken door me aan te melden bij de beruchte repetitor Witkam aan het Rapenburg, die je met welgekozen woorden voor achterlijk stuk onbenul uitschold en het bespreken van het Romeins recht gepaard liet gaan met gevaarlijke sigarenwalmen en af en toe een glas goedkope cognac. Ik hield het er na twee keer voor gezien en begon aan een bestaan van dagdromen en nachtbraken, dat handenvol geld dat ik niet bezat kostte en me uiteindelijk allesbehalve gelukkig maakte.

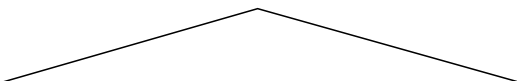
Schaakwereldkampioen of internationaal vermaarde bas-bariton, in die fase mijn favoriete opties (zijn ze eigenlijk nog steeds), bleken toch iets te hoog gegrepen. Dat ik aan zingen en schaken desalniettemin een krankzinnige hoop ongestructureerde tijd besteedde, werkte natuurlijk alleen maar contraproductief. Mijn studiebeurs werd alras ingetrokken, van mijn familie viel

om allerlei redenen niets te verwachten en zo werd ik na een kleine twee jaar gedwongen om een baantje te vinden om althans het leven in Leiden te kunnen voortzetten.

Daar was overigens een lichtpuntje in de duisternis gaan gloeien: ik had Karel van het Reve ontdekt, was zwaar onder de indruk van hem geraakt en had me laten inschrijven bij Slavische taal- en letterkunde. Onmiddellijk voelde ik, dat ik hiermee een juiste keus had gemaakt. Mijn gedeeltelijk Russische genen knorden van genoeg en het vooruitzicht dat er met slavistiek geen korst droog brood te verdienen zou zijn weerhield me niet van een enthousiast dompelbad in de Russische poëzie.

De baan die ik, puur om redenen van lijfsbehoud, aannam was die van journalist bij de Leidse Courant. Op deeltijdbasis, wel te verstaan. Een vast contract zat er niet in en ik moet zeggen dat de proefperiode daar ook geen aanleiding toe gaf. Ik was immers meer student dan journalist. Nog herinner ik me het omhoog geheven gelaat van de beminnelijke heer Roozen, de hoofdredacteur, die op een zaterdagochtend bij mijn corpsballenhuis in de Heerensteeg aanschelde en tegen mijn onuitgeslagen, uit het raam gestoken conterfeitsel de volgende woorden sprak: "Mijnheer Münninghoff, ik hecht er aan om u mede te delen dat wij de krant, ook zonder uw hulp, vandaag wederom tot stand hebben kunnen brengen". Ik had die ochtend zeer vroeg ter

redactie moeten verschijnen, maar had me uiteraard gruwelijk verslapen.

Lang heb ik uiteindelijk niet bij de Leidse Courant gewerkt, maar omdat ik ondanks alles toch een handvol reportages en interviews had mogen maken, was er bij mij wel een duidelijke belangstelling voor het journalistieke métier ontstaan. In die jaren begonnen de Russische dissidenten zich te roeren en omdat ik inmiddels genoeg Russisch kende om hun teksten te kunnen lezen, gooide ik mezelf op de markt als vertolker van wat de samizdat ('zelfuitgeverij') werd genoemd. Langzaam maar zeker wist ik mijn naam op dit gebied te vestigen, vooral ook omdat ik inderdaad zowat de enige Nederlandse journalist was die de ondergrondse Russen vanuit hun eigen schrifturen direct, zonder tussenkomst van derden, met de Nederlandse lezer in contact kon brengen.

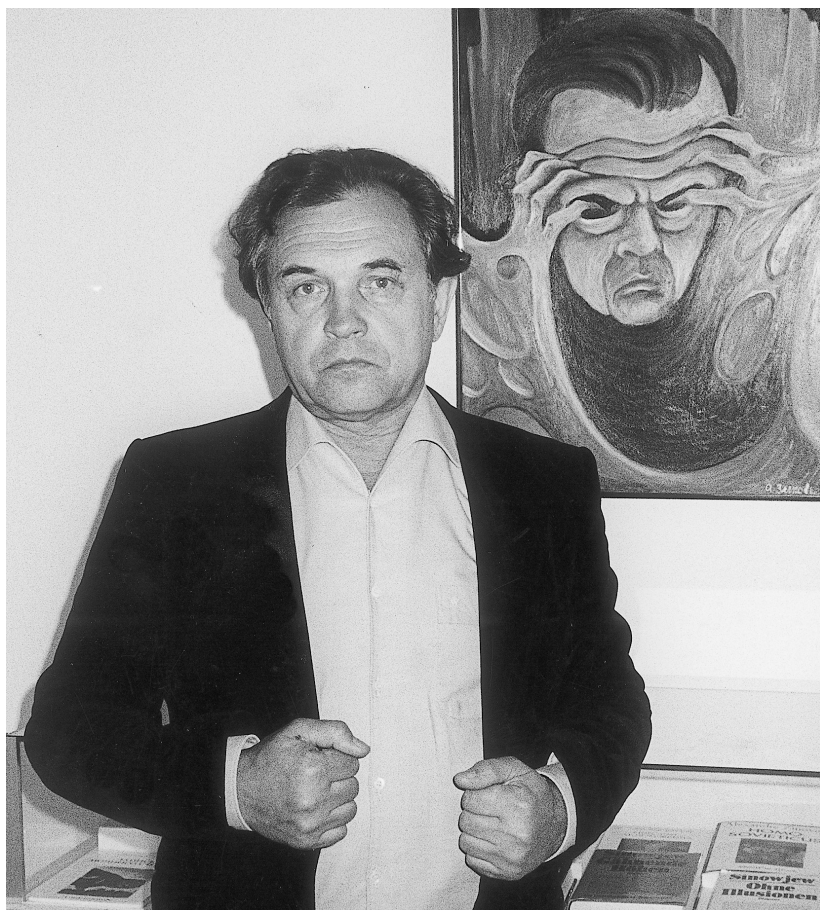
Ten gevolge van een zeer obscure affaire, die ik hier verder niet uit de doeken zal doen omdat zij dermate ingewikkeld is dat de hoofdlijn van dit verhaal er onherroepelijk door zou vervagen, kwam ik op een zwarte lijst van de sovjets terecht. Wat ik ook probeerde (en dat varieerde van een studiebeurs tot het begeleiden van Max Euwe of samen met G.B.J. Hiltermann leiding geven aan een groep Nederlanders op een reis door Siberië), ik kreeg geen visum en uitleg over het waarom werd er ook niet gegeven. Ik vermoedde wel waar de schoen wrong

(dat was die obscure affaire, zoals u begrijpt), maar dat veranderde niets aan de conclusie: ik bestudeerde de taal van een verboden rijk. Ik kan niet meer traceren of dat verlamrende inzicht nu de werkelijke reden van mijn verslappende studiedrift is geweest, of dat het toch gewoon een van nature geringe dispositie tot het najagen van kennis was, in elk geval: ik deed mijn kandidaats in 1970, deed met een uiterste krachtsinspanning nog een tentamen oud-Russisch voor mijn doctoraal maar toen begon de wijde wereld zo aan me te trekken dat ik Leiden verliet, op zoek naar avontuur. In de tussentijd was ik enkele jaren militair geweest bij de MID (u weet wel, waar ze je leren krijgsgevangenen te martelen met harde heavy metal muziek en een onverhoeds theekopje water in het gezicht) en ik was getrouwd.

Na enkele jaren chaotisch reisleiderschap in dienst van Franse en Zwitserse firma's geraakte in 1974 mijn leven eindelijk in wat rustiger vaarwater (dacht ik), toen de Haagse Courant mij als algemeen verslaggever in vaste dienst aannam. Dat had ik te danken aan de toenmaals vermaarde sportjournalist Fred Racké, voor wie ik af en toe een stuk over schaken produceerde. Mijn vrouw en ik betrokken een etage in het Haagse Statenkwartier en we kregen ons eerste kind. Een gezapig burgermansbestaan leek zich aan te dienen.

Uiteraard had ik er zorgvuldig op gelet dat mijn naam in de journalis-

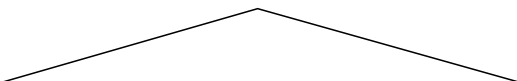

Aleksandr Zinovjev

tiek aan Rusland en de Russische taal gekoppeld bleef, dit uit oogpunt van uniciteit. Mijn activiteiten in de schaakwereld, waarin de dienst grotendeels door de sovjets werd uitgemaakt, hielpen mij daarbij aanzienlijk. Bovendien werd ik in 1976 gevraagd als presentator van de cursus Russisch van Teleac. Dat was een belangrijke stimulans om mijn

kennis van het Russisch te vergroten, een streven dat mij mijn hele leven heeft begeleid. Maar om weer full time te gaan studeren ontbrak mij de tijd en ook de motivatie: ik was nu immers meer journalist dan student. Het was en bleef intussen natuurlijk een scheve situatie, want terwijl ik de vingertjes blauw schreef over wat er allemaal in

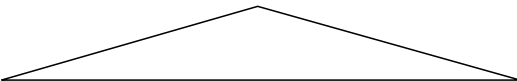
Moskou en omstreken gebeurde, gaven de sovjets geen krimp en bleven me toegang tot het Rode Rijk weigeren (alweer vanwege die obscure affaire, waar u toch zo langzamerhand razend nieuwsgierig naar zou moeten worden).

Het zou uiteindelijk tot 1980 duren voordat Moskou overstag ging: de sovjets hadden moeten beloven dat ze voor hun Olympische Spelen geen journalisten zouden weigeren en daar hielden ze zich knarsetan-dend aan. Wel kwam die obscure affaire even aan de orde toen ik op het sovjetconsulaat het visum pas na een ernstig vermanend woord, dat gepaard ging met de aankondiging dat men extra scherp op mij zou letten, in ontvangst mocht nemen. Dat was al een hele stap vooruit, want zoals gezegd: de sovjets hadden de achterliggende vijftien jaar nooit gereageerd op mijn vragen naar het waarom van hun weigering en net gedaan alsof ze nog nooit van die hele obscure affaire gehoord hadden.

Er hing toen waarschijnlijk al iets van verandering en perestrojka in de lucht, denk ik. De Spelen in Moskou waren weliswaar omgeven door imposante veiligheidsmaatregelen en alle Potemkintrucs waren uit de kast gehaald om de buitenlanders een rad voor ogen omtrent de sovjetwerkelijkheid te draaien, maar het is in retrospectie toch ook zeker dat er onder al die officials, en dan vooral de jongere, al heel wat partijleden zaten die als het ware in de startblokken hingen in

afwachting van een nieuwe leider die een nieuw elan in de sovjetsamenleving kon brengen. Vier jaar later diende die persoon zich al aan; ik doel op het moment in december 1984 dat Margaret Thatcher over de bezoekende Gorbatsjov, toen nog niet meer dan een van de jongere leden van het Politburo, de beroemde uitspraak deed, dat dit een man was waar zaken mee te doen viel.

Ikzelf had na mijn eerste bezoek aan Moskou weer helemaal de Russische kolder in de kop. Ik had het land nu eindelijk met eigen ogen gezien en die eerste kennismaking schreeuwde om meer. De sovjets dachten daar helaas anders over. Ze hadden achteraf toch nog heel wat te mekkeren over mijn verslaggeving (ik had voor de krant een dagboek bijgehouden, waarin bijvoorbeeld ook de vrouw van de verbannen atoomgeleerde Andrej Sacharov voorkwam, en evenals mijn vriend en lotgenoot Nico Scheepmaker, die ook op de zwarte lijst was geplaatst, had ik menige vrijmoedige observatie aan het papier toevertrouwd) en dus kreeg ik te horen dat ik niet op al te veel consulaire toeschietelijkheid mocht rekenen. Daar schikte ik me mokkend in, naar het me nu voorkomt alreeds intuïtief vertrouwend op de komende veranderingen in de USSR. De eerste helft van de jaren tachtig reisde ik voor de Haagsche Courant naar oorlogen, natuurrampen, verkiezingen en politieke omwentelingen over de gehele wereld, behalve dus naar het land dat me het meest trok en boeide.

Pas in 1985 kwam daar een eind aan, toen de hoofdredactie van de HC mij een post als correspondent in Moskou aanbood. Het had nogal wat voeten in de aarde, maar in het Kremlin spraken ze inmiddels de taal der perestrojka en daar moest hun ambassade in Den Haag natuurlijk aan gehoorzamen.

Het was een mooi moment, toen ik uiteindelijk vaste voet aan de grond kreeg in Moskou en daar een 'korpoe'nt', zoals ik mijn kantoor in de traditie van de sovjetabbreviaties had genoemd, had geopend.

De bijna vijf jaar die ik in de sovjet-hoofdstad heb doorgebracht hadden er volgens plan meer moeten zijn, maar door toedoen van de organen der staatsveiligheid moest ik per 1 januari 1991 het land verlaten. Daar lag alweer een obscure affaire aan ten grondslag, die ik wil samenvatten als een reeks incidenten met de KGB die uiteindelijk in een valstrik uitmondde waar ik met open ogen intuinde. Kortheidshalve verwijs ik de eventueel geïnteresseerde naar mijn boek 'Tropenjaren in Moskou' (Prometheus 1991), waar in het laatste hoofdstuk de toedracht staat beschreven. Ondanks deze teleurstelling was die betrekkelijk korte periode buitengewoon leerzaam, want zij bestreek precies het tijdsbestek waarin de onaantastbaar lijkende sovjetmacht door een samenspel van factoren tot op de grond werd afgebroken. Vooral het tempo der veranderingen was verbijsterend: toen ik aankwam hingen er nog overal spandoeken met slogans die

er op neer kwamen dat het kapitalisme zijn langste tijd gehad had en dat weldra het communisme zou zegevieren, toen ik wegging was de belangrijkste vraag of Coca Cola dan wel Pepsi Cola de Russische markt in handen zou krijgen. Voor mij als westerling was deze ommezwaai al nauwelijks te bevatten, laat staan voor de sovjetmens.

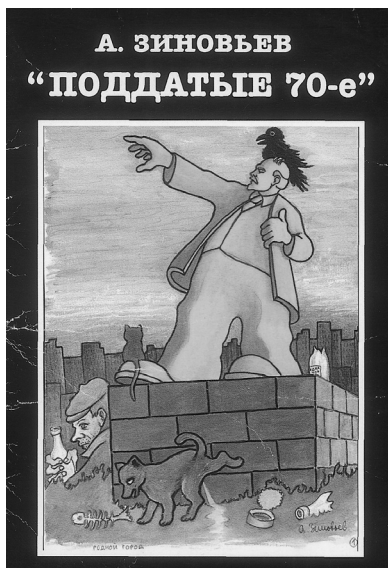
Mijn beheersing van het Russisch nam uiteraard met sprongen toe. De hele dag door hanteerde ik die taal in woord en geschrift en het was niet ongewoon dat ik, in gesprekken met collega's uit andere landen, eerder op een Russisch dan op een Engels, Duits of Frans woord kwam. Eenmaal terug in Nederland sijnelden veel van de opgedane idiomatische vaardigheden weer weg, mede doordat ik voor straf, vanwege genoemde obscure affaire, twee jaar lang geen visum zou krijgen. Dat werd mij ditmaal officieel door de Russen (dat waren ze inmiddels geworden) begin 1992 medegedeeld. Ik vond het, vergeleken bij hun stilzwijgen in de jaren zestig en zeventig, een duidelijk teken van vooruitgang.

In de jaren die volgden ging het met mijn krant, de aloude Haagsche Courant, helaas bergafwaarts. Het correspondentennet verdween en ook uitzending als verslaggever naar verre gebieden was een zeldzaamheid geworden. Waarbij natuurlijk kwam dat ik zo langzaam in de categorie der senioren belandde. Rusland bleef evenwel op een andere manier een werkterrein voor me:

Buitenlandse Zaken was zo vriendelijk om mij geregeld uit te zenden als waarnemer bij verkiezingen in de Russische Federatie en de landen die uit de voormalige USSR waren ontstaan. Dat de krant hiermee akkoord ging tekent de situatie van bovenaligheid, waarin ik me bevond: men had gewoon niet voldoende emplot voor iemand met een buitenlandse oriëntatie en ze waren chic genoeg om mij, na al die jaren buitenland, niet als stadsverslaggever of eerste man Westland neer te zetten. Dat gold a fortiori voor de baan die ik in 1997 kreeg en die me in één klap weer op het spoor van de afronding van mijn verstofte, langvergeten studie Slavische taal- en letterkunde zette.

Op verzoek van de Universiteit van Amsterdam werd ik voor een jaar aan hen uitgeleend om in Sint-Petersburg een Nederlands Wetenschappelijk en Cultureel Instituut op te zetten. Niet zozeer omdat men vertrouwen had in mijn wetenschappelijke of culturele capaciteiten, maar vooral omdat men wist dat ik de harde kanten van het sovjetleven kende en niet al na een maand huilend mijn koffers zou pakken als het gevecht tegen de bureaucratie niet naar wens zou verlopen. Dat hadden ze goed gezien: na een jaar was de bodem voor het NIP, zoals het instituut ging heten, gelegd en dat we dit jaar het tweede lustrum vieren stemt mij persoonlijk tot grote voldoening.

Dat jaartje Petersburg bracht me in voortdurend contact met academische kringen. Al mijn gesprekspartners waren op z'n minst doc-

“De bezopen jaren '70” - A. Zinovjev (omslagillustratie afstudeerscriptie “De Grote Niettegenstaander”).

torandus. In de Wetenschappelijke Advies Raad die het NIP begeleidde was ik de enige heer.

Dat ik nooit drs was geworden had me in al die journalistieke jaren op momenten van eenzaamheid en zelfreflectie wel gekweld, maar daar bood de journalistiek zelf gelukkig voldoende antidotum voor. In de generatie verslaggevers waar ik toe behoor wemelde het van de gesjeesde studenten die elkaar voortdurend wijsmaakten dat je ons prachtige vak niet op een universiteit of hogeschool kon leren, maar uitsluitend door ogen en oren de kost te geven, energiek op pad te gaan en natuurlijk vaak in de kroeg naar de ervaringen

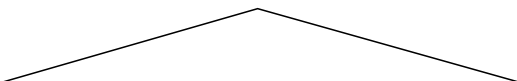
van je vakbroeders te luisteren. Ik had aan die mythevorming ijverig meegedaan, daarbij gebruikmakend van het strikt exclusieve van de beheersing van de Russische taal. Nog steeds vind ik het, terugblikkend, uitermate vreemd dat er tussen 1970 en 2000 zo weinig Nederlandse journalisten zijn geweest met enige kennis van het Russisch en land & volk. Ik had me, kortom, als koning Eenoo al die tijd gemakkelijk kunnen handhaven.

Maar na Petersburg begon het titelgemis, hoe formeel ook, toch aan me te knagen. Dat werd nog versterkt door een paar gesprekken die ik voerde met dr. Peter Hendriks, jaargenoot en inmiddels wetenschappelijk medewerker aan de Leidse Universiteit. Hij berekende het aantal vrijstellingen dat er eventueel voor me in zou zitten en dat leverde een aantrekkelijk plaatje op. En toen door allerlei ondoordringelijke bedrijfseconomische ontwikkelingen enkele jaren later opeens de mogelijkheid opdoemde om vervroegd met prepensioen te gaan, aarzelde ik geen seconde.

Terwijl mijn vrienden en kennissen er openlijk op zinspeelden, dat ik nu toch wel een serieuze poging tot het behalen van het schaakmeesterschap zou ondernemen, begon ik in het diepste geheim te werken aan het doctoraal in de Slavische letteren. In het geheim, jazeke, want als je over zoiets begint rond te bazuinen krijg je binnen de kortste keren reacties in de trant van 'ben je nou nòg niet afgestudeerd?!'.

Alleen mijn vrouw en twee leden van de vakgroep aan de Universiteit van Amsterdam, waar ik door omstandigheden beter terecht kon dan in Leiden, waren van het project op de hoogte. Maar bijvoorbeeld mijn kinderen wisten van niets en hadden ook niks in de gaten, want ik zat net als altijd op mijn werkkamer te lezen en te schrijven.

De meest wezenlijke klus was het schrijven van de doctoraalscriptie. Dat werd tenslotte een biografische schets van Aleksandr Zinovjev, een tegendraadse schrijver en filosoof die eind jaren zeventig met een waanzinnig compact boek, 'Gapende hoogten' geheten, de toorn van de sovjetautoriteiten had gewekt en wel zodanig dat ze hem het land uit hadden gezet. In München, waar hij een exilbestaan leidde, had ik hem een paar keer geïnterviewd en we waren enigszins bevriend geraakt. Het opmerkelijke daarbij was, dat we in het allereerste interview, begin jaren tachtig, al na drie minuten slaande ruzie kregen omdat Zinovjev vond dat Andrej Sacharov volkomen terecht door de sovjetautoriteiten verbannen was naar Gorki, terwijl ik Sacharov als de heilige van dissident Rusland beschouwde. Als het interview toen was gestaakt, en daar zag het even werkelijk naar uit, dan was 'De Grote Niettegenstaander', zoals mijn scriptie uiteindelijk is gaan heten, er nooit gekomen. Maar gelukkig draaiden we beiden bijtijds bij en zoals dat nu eenmaal gaat, de waardering voor elkaar nam vervolgens alleen maar toe. Toen hij

in 1999 naar Moskou terugkeerde bleef ik hem bezoeken en in de afrondingsfase van mijn scriptie, in de zeer winterse februariweken van 2005, reisde ik naar Moskou om hem daar een week lang over van alles en nog wat te spreken. Hij vond het een mooie onderneming en gaf alle medewerking. Enkele weken na mijn afstuderen, in maart 2006, overleed hij, 83 jaar oud.

Het magnum opus van Zinovjev, het reeds genoemde ‘Gapende hoogten’, is een uitgebreide verzameling impressies, meningen en observaties over de Sovjetmaatschappij, gepresenteerd in de vorm van een honderdtal conversaties tussen intellectuelen die geen echte personages zijn maar allegorische prototypen (ze heten ‘Schreeuwlelijk’, ‘Schizofreen’, ‘Slijmbal’, ‘Flapuit’, ‘Medewerker’, enzovoort), een stuk of twintig essays over voornamelijk sociologische onderwerpen zoals de ongeschreven wetten die het gedrag van de bewoners van een samenleving bepalen en honderden losse aantekeningen en beschouwingen, afgewisseld met veelal scabreuze gedichten die als reizangen in een Griekse tragedie overkomen. Plaats van handeling is de stadsstaat Ibansk, door mij in de scriptie vertaald met ‘Verneukistan’. Het werk is doortrokken van een kwajongensachtige sfeer, terwijl het gelijktijdig hoogst serieus en erudiet is. Er bestaat geen enkel ook maar enigszins vergelijkbaar boek, in de hele wereld niet.

Dat Zinovjev in deze parodie op de USSR een vernietigend beeld geeft van de socialistische heilsstaat had des te meer effect omdat hij zichzelf als een ware, overtuigde communist beschouwde. En niet ten onrechte. Het was juist het verraad aan de leerstellingen waarin hij van kind af aan geloofd had, dat hem aanzette tot het schrijven van dit boek, waarvan de titel alleen al voor elke sovjetrus meteen duidelijk maakt dat hier het wapen van de satire gebruikt gaat worden: tussen ‘Gapende Hoogten’ en het in de marxistische propaganda vaak gebruikte begrip ‘Stralende Hoogten’ (van het communisme bijvoorbeeld) zit in het Russisch maar één letter verschil.

Van een echte roman kun je zeker niet spreken en een plot of een verhaallijn zit er ook al niet in. Dat komt doordat Zinovjev het werk schreef nadat hij een zoveelste aanvaring met de Sovjetautoriteiten had gehad, die hem in zijn wetenschappelijk werk dwarsboomden. Zinovjev was hoogleraar en een internationaal vermaard logicus, maar omdat hij zich niet aan de universitaire bazen wenste te conformeren mocht hij nooit mee op reizen naar het buitenland. Toen hem dat tenslotte te veel werd, begon hij in razend tempo met de hand velletjes papier vol te schrijven die door zijn vrouw werden overgetikt op een ouwe rammelende schrijfmachine en aan langskomende vrienden werden meegegeven, die ervoor zorgden dat journalisten of diplomaten

uiteindelijk die bundeltjes papier in het westen, in casu Zwitserland, deden belanden. Daardoor is het boek vanaf willekeurig welke bladzijde te lezen. Als je het uit hebt (en ik vrees dat velen dat niet gelukt is) heb je een onuitwisbaar kakoskopisch beeld van de Unie van Socialistische Sovjet Republieken en de verziekte Marxistische heilsleer in jezelf opgeslagen. Het is overigens niet uitgesloten dat er nog hele stukken ergens rondzwerven omdat de koeriers het niet aandurfden of om welke reden dan ook.

Zinovjev was heel sterk in aforismen. Zo stelde hij eens: 'Onder het kapitalisme wordt de ene mens door de ander uitgebuit, maar onder het communisme is dat precies andersom'. Dit werd ogenblikkelijk een standaardgrap in het arsenaal van elke sovjetintellectueel. Andere krachtige uitspraken werden hem door de partijtop evenmin in dank afgenomen: 'Algemene belangen van een groep zijn een mythe, het gaat om de belangen van de leiding', 'Als je een middelmatig boek publiceert is er niets aan de hand. Maar als het een goed boek is, komt het systeem in actie en gaat saboteren', 'Het imiteren van een project (net doen of je er aan werkt) heeft betere kansen dan het project zelf', 'Het hoogste staatsgeheim is de algemeen aan ieder van ons bekende verschijnselen van ons dagelijks leven', 'De gewone verklikker is en blijft de grondslag van alle grondslagen', 'Men is bereid iets inferieus op te hemelen om superieur

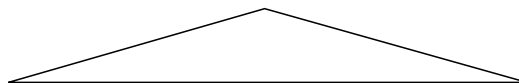
werk maar niet te hoeven prijzen', 'Echte communicatie tussen beschavingen begint met het werven van geheime agenten', 'Vandaag is te laat en morgen is te vroeg', 'Echte misdadigers ontlopen hun straf, onschuldigen krijgen straf omdat ze die niet hebben kunnen ontlopen', 'Tegen de gedupeerden worden gepaste maatregelen genomen'.

Als voormalig bewoner van Ibansk kan ik alleen maar zeggen, dat al deze uitspraken, hoe absurdistisch ze ook op ons westerlingen mogen overkomen, toch door mij als realistisch werden ervaren. En is er eigenlijk zoveel veranderd? Het is nu alweer ruim vijftien jaar geleden dat de USSR werd opgeheven, maar om te begrijpen op welke voedingsbodem het Poetinisme is gegrondvest, zou 'Gapende Hoogten' verplichte literatuur moeten zijn.

Dat zei ik ook bij mijn afstuderen op 17 maart 2006, in een tot de nok gevulde kleine aula van de vakgroep geesteswetenschappen van de UVA, waaronder ik ressorteerde. Het was een prachtige dag, die waardig werd afgesloten in café Scheltema, de aloude bunker van de Nederlandse journalistiek. Er waren wel honderd gasten. Dat krijg je, als je vijfendertig jaar te laat afstudeert.

Onder de vele gevoelens die mij toen bestormden was er ook een die ik voor Socialiter speciaal wil benadrukken: daar waren die jaren Haganum, after all, toch voor bedoeld geweest.

Alexander Münninghoff, e.e. 1963

Interview met oud-leerling Ronald Prud'homme van Reine

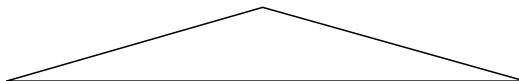
biograaf van Michiel Adriaenszoon de Ruyter (1607 – 1676)

Ronald Prud'homme van Reine. Foto: Ivar Pel

In het kader van '400 jaar Michiel Adriaenszoon de Ruyter' in gesprek met Ronald Prud'homme van Reine (e.e. 1979). Tijdens de officiële opening van het Michiel de Ruyterjaar gehouden aan de vooravond van de 400ste geboortedag van de zeeheld, op 23 maart jl. in de St. Jacobskerk te Vlissingen, had biograaf Prud'homme van Reine de eer zijn rede te mogen uitspreken in aanwezigheid van o.m. de koningin, diverse hoogwaardigheidsbekleders en vele nazaten. Zijn biografie over Michiel de Ruyter, getiteld 'Rechterhand van Nederland' (Arbeiderspers 1996), werd inmiddels voor de zesde maal gedrukt, nadat de vijfde druk binnen een maand was uitverkocht. Daar de redactie van Socialiter bemand wordt door een enkele nazaat werd tijdens de openingsplechtigheid ter plekke aan een interview begonnen.

HAGANUM

Je boek begint met de anekdote hoe je als jongen van een jaar of zeven met je moeder samen op de rommelmarkt aan de Haagse Herman Costerstraat een boekje van Michiel de Ruyter ontdekte. Diep teleurgesteld was je toen de verkoop van het boekje aan jou aanvankelijk niet doorging vanwege de te hoge prijs: een kwartje. Hoe kan het dat je als jongen van zeven zo graag een boek over Michiel de Ruyter wilde lezen? Het plaatje op de voorkant? Hadden je ouders erover verteld? Of had je Paddeltje gelezen?

Toen ik een jaar of zes was spaarde ik postzegels, dat was in die tijd een populaire hobby. Van mijn vader kreeg ik een aantal gebruikte zegels, die hij bewaarde in sigarendozen. Daar zaten afbeeldingen van zeehelden bij: als ik me goed herinner van Michiel de Ruyter, Piet Hein, Maerten Tromp, Witte de With en Johan Evertsen. Op een dag trok ik in de huiskamer een boek uit de kast, een plaatjesalbum van de vaderlandse geschiedenis, en daar zag ik diezelfde zeehelden in. Het leken me meteen fascinerende figuren en ik las de bijbehorende teksten met stijgende interesse. Daarna vroeg ik mijn ouders ernaar en die kenden nog de prachtige verhalen van school over de Tocht naar Chatham en de Zilvervloot. Met mijn moeder ging ik wekelijks naar de rommelmarkt aan de Herman Costerstraat en daar zag ik toen dat boekje over Michiel de Ruyter liggen. Gelukkig verkocht de marktkoopman het uiteindelijk voor een dubbeltje.

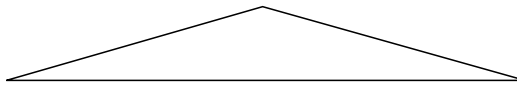
Welke gebeurtenis op het Haganum staat je nog levendig voor de geest?

Op deze vraag zou ik heel veel kunnen antwoorden. Excursies naar Parijs en Rome, vrije tussenuren met wandelingen door het Zeeheldenkwartier. Een eindexamenstunt uit het begin van de jaren zeventig: leraren werden in hun lokaal opgesloten na verwijdering van de deurkruk. Ik herinner me nog goed hoe we stonden te wachten op de ‘bevrijding’ van leraar Spiekerman, die toen hij eindelijk naar buiten kwam zichtbaar deed alsof hij erg kwaad was.

Een aardige anekdote vind ik: in pauzes en tijdens tussenuren zat ik altijd met een groepje vrienden op een lange bank (volgens mij staat hij er nog) in de hal, huiswerk voor te bereiden of een boterham te eten. We zaten daar echt elke dag, jaar in jaar uit en kennelijk werd dat ook voor de docenten na verloop van tijd een zeer vertrouwd gezicht. Toen oud-rector Van Duijvendijk drie jaar na zijn afscheid begin 1979 nog eens onverwacht langs kwam op school, liep hij direct op ons af en zei ontroerd: ‘Het beeld is nog altijd hetzelfde, jullie zitten hier nog precies zoals in mijn tijd!’

In welke jaren zat je op het Haganum?

Ik zat op het Haganum van 1972 – 1979. In de tweede ben ik blijven zitten, met zware onvoldoendes voor de klassieke talen. De leraren hebben toen lang op me ingepraat er mee op te houden en naar het atheneum te gaan, maar ik was vastbesloten door te zetten en het gymnasium zo enigszins mogelijk af te maken. Tegen alle verwachtingen in behoorde ik in de jaren daarna tot de beste leerlingen (ook bij de klassieke talen). Het is dus niet nodig dat leerlingen een trauma overhouden aan het doubleren van een klas. Ik was zelfs opgelucht na die eerste twee jaar niet meer voortdurend met

onvoldoendes en berispingen te maken te hebben. Het gebouw heeft trouwens ook nog wel een beetje een rol gespeeld bij mijn besluit door te gaan. Ik herinner me dat ik het een schrikbeeld vond wanneer ik me voorstelde dat ik rond zou moeten lopen op een grote scholengemeenschap in een betonnen schoolgebouw.

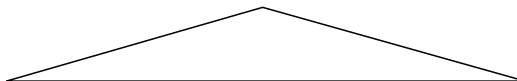
Aan welke lessen of docenten van het Haganum bewaar je de beste herinneringen?

Ik vind het heel moeilijk een voorkeur uit te spreken. Wat me altijd is bijgebleven van het lerarenkorps uit de eerste helft van de jaren zeventig is dat het bijna allemaal leraren en leraressen waren die zeer goed pasten bij het vak dat ze gaven. Hun namen alleen al: voor Engels hadden we Spiekerman, voor Frans Basart en voor Duits Deknatel. En het gold ook voor degenen wier namen minder toepasselijk waren: Roos hoorde bij geschiedenis, Van den Brink bij aardrijkskunde, Albertz en Westerouen van Meeteren bij klassieke talen, Welker bij wiskunde, Brederveld bij biologie en Beks bij tekenen en kunstgeschiedenis. Op de een of andere manier was er een groep mensen bij elkaar die stuk voor stuk met hun vak vergroeid waren. Dat gold ook voor de rector en conrector in die tijd: Van Duijvendijk en Van den Brandhof. Die vulden elkaar prachtig aan. Van Duijvendijk was de zachtvaardige classicus die je aan het hoofd van een gymnasium verwacht en Van den Brandhof de man die in de plaats van de rector streng optrad bij overtredingen van het schoolreglement, wat natuurlijk ook noodzakelijk was.

Vanaf 1976 gingen de eersten met pensioen (Van Duijvendijk, Spiekerman, Deknatel). Hun opvolgers hebben in mijn ogen nooit meer de rol van hun voorgangers kunnen overnemen. Daarmee wil ik die nieuwe leraren overigens in het geheel niet kritiseren. Dat waren gewoon andere persoonlijkheden, van een andere generatie. Het was als een televisieprogramma dat zijn hoofdrolspelers verliest: de vervangers zijn andere mensen en kunnen de herinnering aan hun voorgangers niet doen vergeten. Maar ook hier geldt natuurlijk: hora ruit, tempus fluit, de jongere generatie leerlingen keek ongetwijfeld heel anders tegen de nieuwe leraren aan dan ik.

Zijn er oud-leerlingen of -docenten die je graag nog eens zou spreken?

Ten aanzien van het spreken van oud-leerlingen en oud-docenten ben ik erg terughoudend, want dat leidt al gauw tot nostalgie in de verkeerde zin van het woord. Ik vind het altijd leuk naar een reünie te gaan en daar kort met oud-klasgenoten en andere oude bekenden te spreken. Maar dan houdt het ook op. In meer geregeld contact zie ik niet zoveel. Oud-leerlingen die je jaren niet hebt gesproken leiden hun eigen leven en dat houdt onvermijdelijk in dat je elkaar ook niet zo heel veel meer te zeggen hebt. Oud-leraren zijn logischerwijs de namen van hun meeste oud-leerlingen al lang vergeten. Het is alleen wat anders wanneer de vriendschap altijd is blijven bestaan. Zo spreek ik mijn vriend en klasgenoot Quirijn Mulder, nu werkzaam bij een bank, nog geregeld.

STUDIE EN WERK

Wat ben je na je eindexamen gaan doen?

Ik ben geschiedenis gaan studeren aan de Rijksuniversiteit Leiden. Dat was als beschreven een oude liefde, al was mijn belangstelling voor zeehelden in de puberteit (dus toen ik op het Haganum zat) niet erg groot meer. In die tijd had ik belangstelling voor andere historische onderwerpen, zoals de Eerste en Tweede Wereldoorlog. De geschiedenislessen van leraar Roos op het Haganum zijn zeker ook een stimulans geweest, maar mijn belangstelling voor geschiedenis was daarvoor al zo groot, dat ik denk dat ik zelfs met een minder begeesterde geschiedenisleraar toch wel geschiedenis was gaan studeren. Roos was overigens een leraar die veel aandacht besteedde aan de Middeleeuwen en sociaal-economische geschiedenis, onderwerpen die mij niet in de eerste plaats bezighielden. Maar zijn enthousiasme voor het vak was bijzonder en dat wist hij goed over te brengen. Zo werkte hij nooit met behulp van een boek, maar helemaal op basis van zijn eigen aantekeningen. Ergens vond ik het wel raar dat hij je een duur boek liet aanschaffen om dat vervolgens nooit te gebruiken, maar hij zal er ongetwijfeld toe zijn verplicht voor zijn vak een boek op de boekenlijst te plaatsen. Zo'n dwarse aanpak, de leerstof behandelen volgens je eigen inzicht, dat sprak me wel aan. Er was verder in ieder geval geen enkele docent die dat aandurfde.

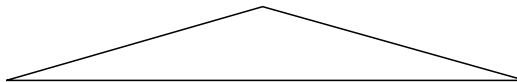
Waarop studeerde je af?

Tijdens mijn studie kon ik een werkcollege volgen over brieven van een 17e-eeuwse zeekapitein uit de tijd van Michiel de Ruyter, die bij nazaten op zolder te voorschijn waren gekomen. Door dat werkcollege kwam mijn belangstelling voor zeehelden weer helemaal terug. In 1985 studeerde ik af op een scriptie over de zeevarende 17e-eeuwse familie Sweers, bij prof. dr. Jaap Bruijn.

Hoe deed je dat met het lezen van de handschriften? Misschien was het in jouw tijd nog niet zo, maar het vak paleografie is aan de hedendaagse universiteiten ten dode opgeschreven.

Het grappige is dat wij al op het Haganum paleografie kregen! In de vijfde klas gingen we met geschiedenisleraar Roos naar het Gemeentearchief, dat in die tijd hoog in een flat aan de Loosduinseweg was gevestigd. Daar kregen we een cursus paleografie aan de hand van uiteenlopende oude stukken uit het archief, vooral boedelinventarissen uit het notarieel archief. De cursus werd met een echt schriftelijk examen afgesloten. Ik herinner me dat nogal wat klasgenoten het overdreven vonden dat aan zo'n onderwerp zoveel tijd werd besteed. Zelf vond ik het erg interessant, het was mijn eerste kennismaking met het archief. Tijdens mijn studietijd had ik natuurlijk enorm profijt van wat we op het Haganum hadden geleerd. In Leiden leerde ik tijdens het onderdeel paleografie weinig nieuws meer en het tentamen haalde ik fluitend.

Ik wist niet dat het vak paleografie er zo slecht voorstaat aan de universiteiten. Het lijkt me erg belangrijk dat te veranderen, want anders kan straks niemand meer oude handschriften lezen.

Hoe kwam je op het idee om vervolgens een proefschrift te schrijven?

Dezelfde prof. Jaap Bruijn stimuleerde me om verder te gaan met een proefschrift. Bovendien was het wat banen betreft voor historici in de tweede helft van de jaren tachtig hopeloos; dat was mede een stimulans om me op het schrijven van een proefschrift te richten. Ik heb mezelf ook nooit als toekomstig leraar of docent aan een universiteit gezien, dus daar heb ik me totaal niet op gericht.

Maar je spreekt met zoveel lof en liefde over de bevlogen docenten die je zelf hebt gehad: waarom heb je jezelf nooit als docent gezien? Kwam het niet in je op, was er in je omgeving niemand die het je ooit gevraagd heeft, of had je er eenvoudig geen zin in?

Een goede docent moet volgens mij erg begaan zijn met zijn leerlingen of studenten. Het moet hem echt ter harte gaan dat zo'n leerling of student zijn best doet en slaagt. Ik zou bij een leerling met slechte resultaten al gauw denken: die zoekt het zelf maar uit, als hij zijn best niet doet moet hij dat zelf maar weten. Het kwam dus wel bij me op dat ik docent zou kunnen worden, maar ik vond mezelf er niet erg geschikt voor.

Vind je het niet zonde dat leerlingen en studenten jouw enthousiasme voor het vak geschiedenis moeten missen?

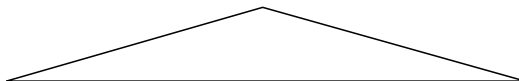
Ik vind het absoluut niet zonde, want ik weet zeker dat ik als docent maar heel weinig aan schrijven zou zijn toegekomen. Er zijn docenten die dat op bewonderenswaardige wijze weten te combineren, maar dat zijn grote uitzonderingen. Als docent zou ik zeker niet aan het schrijven van biografieën zijn begonnen, want daar zitten echt vele jaren onderzoek aan vast. Ik krijg tegenwoordig na afloop van lezingen geregeld mensen op mij af, die door mijn boeken enthousiast zijn geraakt om zelf (maritiem-) historisch onderzoek te gaan doen. Dat zijn vaak ook jongeren. Dus ik krijg de indruk dat ik die goed heb weten te bereiken met mijn boeken.

Waarover ging je proefschrift?

Het onderwerp was een biografie van admiraal en filantroop Jan Hendrik van Kinsbergen (1735-1819). Van Kinsbergen had na zijn dood een fortuin van zo'n 1,5 miljoen gulden nagelaten. Met behulp van een deel van dat destijds enorme bedrag was een fonds opgericht, dat tot op de dag van vandaag bestaat en in de geest van de admiraal projecten op het terrein van onderwijs, kunsten en wetenschappen steunt. Dat fonds droeg ook bij aan het schrijven van mijn proefschrift. De keuze voor deze admiraal werd overigens zeker niet alleen bepaald door het bestaan van dit fonds. Van Kinsbergen gold als de meest bekwame en interessante Nederlandse admiraal uit de periode na de 17e eeuw, maar er was nog nooit een wat dieper gravende biografie van hem geschreven.

Wat ben je na je promotie gaan doen?

Toen ik op 6 december 1990 was gepromoveerd, rolde ik eigenlijk als vanzelf in een groot aantal tijdelijke projecten, zoals de organisatie van een tentoonstelling over kaapvaart in het Nederlands Scheepvaartmuseum in Amsterdam. Voor dat museum heb ik

een jaar of vier aan diverse zaken gewerkt, allemaal op freelance-basis. Daarnaast deed ik veel voor de kunsthandel, bijvoorbeeld in de vorm van het schrijven van brochures over nieuw verworven schilderijen met een maritiem-historische afbeelding.

Tussen de bedrijven door ontmoette ik op een themadag over de biografie in Dordrecht, waar ik moest spreken, Martin Ros, destijds redacteur van uitgeverij De Arbeiderspers in Amsterdam. Hij zat in een jury die mijn biografie van Van Kinsbergen voor een biografieprijs nomineerde en vertelde dat hij graag biografieën van de grote 17e-eeuwse zeehelden De Ruyter, Tromp en Piet Hein zou uitgeven. Ik sloot een contract en begon aan de biografie van De Ruyter, maar merkte de volgende jaren dat ik er te weinig aan toekwam om het boek snel af te maken. Dat kwam vooral door het vermoeiende reizen naar Amsterdam, want ik ben altijd in Den Haag blijven wonen.

In 1994 hakte ik de knoop door en verliet het Scheepvaartmuseum, waar het intern erg rommelde en steeds minder plezierig werken was. Ik besloot me toen volledig op het snel voltooien van de biografie van De Ruyter te richten, al moest ik er natuurlijk van alles naast doen om voldoende geld te verdienen. Daarom bleef ik werken voor de kunsthandel en schreef ik verder bijvoorbeeld in opdracht van de Nederlandse Jeugdbond voor Geschiedenis een boekje over kapers en piraten.

In september 1996 verscheen mijn biografie van De Ruyter, getiteld Rechterhand van Nederland. Dat boek werd een onverwacht succes. Terwijl iedereen me had voorspeld dat het moeilijk zou worden om zelfs maar de helft van de oplage te verkopen, moest het al ruim voor het einde van het jaar snel worden herdrukt, opdat het voor de feestdagen opnieuw in de winkels zou liggen. Onlangs is de zesde druk verschenen. Het succes van de biografie van De Ruyter maakte het mogelijk me voornamelijk met het schrijven van boeken bezig te houden. Na 1996 zijn er dan ook met regelmaat nieuwe boeken van mijn hand verschenen.

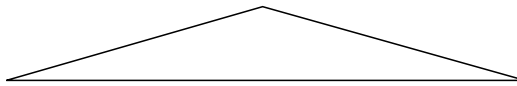
Wat doe je nu precies?

Ik ben nu met twee nieuwe boeken bezig. Voor het Nederlands Instituut voor Militaire Historie van het Ministerie van Defensie werk ik met andere auteurs aan een alomvattend overzicht van de militaire geschiedenis van Nederland te land en ter zee. In vervolg op mijn zeeheldenbiografieën schrijf ik een boek over de maritieme cultuur in Nederland in de 17e eeuw.

MICHIEL DE RUYTER

In je biografie staat onder andere dat hij op latere leeftijd op twee manieren in de adelstand is verheven: de Deense koning heeft hem en al zijn nakomelingen in de adelstand verheven. De Spaanse koning heeft hetzelfde gedaan. Hoe zit dat nu met die nazaten?

De Ruyter is door de Deense koning in de Deense adelstand verheven. De Spaanse koning heeft De Ruyter net voor zijn dood de titel hertog verleend (het bericht bereikte hem echter niet voor zijn sterven). Zijn zoon Engel heeft besloten de titel baron i.p.v. hertog te voeren, omdat hij die titel beter vond passen in een republiek. Adel vererft in Nederland in de mannelijke lijn. Toen aan het begin van de 18e eeuw de

laatste mannelijke erfgenaam van De Ruyter was gestorven was de titel van baron vervallen.

Als wat voor geschiedschrijver zie je jezelf? Als iemand die een ‘objectieve’ beschrijving probeert te geven op grond van gedegen onderzoek hoe de dingen gegaan zijn, of als beschrijver van een geschiedenis met als doel iemand toch een klein beetje tot held te maken?

Dit vind ik een retorische vraag. Er is geen serieuze historicus meer die schrijft met het doel iemand een held te maken. Dus blijft het streven naar objectieve geschiedschrijving over. Nadrukkelijk ‘streven’, want echt bereiken kun je het natuurlijk nooit. Altijd zul je bepaalde zaken waarover weinig of niets bekend is enigszins gekleurd invullen.

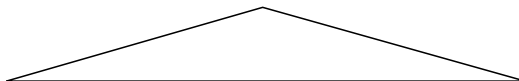
Hoe zit het dan met de titel van je boek: *Rechterhand van Nederland*? Die impliceert toch wel dat het op een tikkeltje heldenverering zal uitlopen?

Wanneer ik een biografie over schoenlapper Jan Jansen had geschreven en die *Rechterhand van Nederland* had genoemd zou je gelijk hebben. Dan zou de titel erop duiden dat ik een held van de gebiografeerde probeer te maken. Voor iemand als Michiel de Ruyter, die al eeuwen als held bekend staat, vind ik de titel *Rechterhand van Nederland* niet duiden op heldenverering. Hij verwijst juist naar De Ruyter als man van de praktijk, die zonder politieke invloed uit te oefenen een uiterst belangrijke rol in de Nederlandse geschiedenis heeft gespeeld door Engeland en Frankrijk in een aantal belangrijke zeeslagen te verslaan. Hij heeft in 1673 voorkomen dat Engeland troepen aan land kon zetten in Holland of Zeeland, waardoor de gehele Nederlandse Republiek onder de voet zou zijn gelopen. De titel *Rechterhand van Nederland* verwijst natuurlijk ook naar het aloude ‘Der Staten rechterhand’, waarmee men destijds eigenlijk hetzelfde wilde zeggen. Ik heb *Rechterhand van Nederland* als titel bedacht omdat het zeer toepasselijk is, mooi klinkt en moderner (dus makkelijker te begrijpen) is dan ‘Der Staten rechterhand’.

Het herdenkingscomité ‘400 jaar Michiel de Ruyter’ heeft voor dit jaar nog lang met plannen rondgelopen om als motto ‘Held van Nederland’ te kiezen. Dat geeft wel aan dat *Rechterhand van Nederland* niet heldhaftig genoeg klinkt voor heldenvereerders, want zo durf ik de leden van dit comité wel te noemen.

Wat beschouw jij als de grootste vergissing die Michiel de Ruyter ooit maakte? Zijn expeditie naar Sicilië? (Dat zou dan niet de eerste keer zijn in de geschiedenis.)

Als het om een expeditie gaat zou ik nog eerder de tocht naar Martinique in 1674 noemen dan de expeditie naar Sicilië in 1675/1676. De Ruyter wist toen hij naar de Middellandse Zee vertrok dat zijn vloot onvoldoende was uitgerust en te klein was. Hij had alleen een zodanig grote plichtsbetrachting dat hij gehoorzaamde en toch uitvoer. Achteraf heeft deze expeditie een enorme bijdrage geleverd aan zijn heldenstatus. Was De Ruyter toen niet gesneuveld, dan zou hij hoogstwaarschijnlijk op zijn oude dag in bed zijn gestorven en had hij geen groot marmeren praalgraf gekregen. Een dergelijke graftombe opgericht op staatskosten was alleen weggelegd

voor een vlagofficier die in het harnas sneuvelde. Eigenlijk geldt ook voor de tocht naar Martinique dat De Ruyter er niet veel aan kon doen dat hij mislukte vanwege te weinig schepen en manschappen. Maar aan de vooravond van die onderneming hoor je daar minder klachten over van De Ruyter dan voorafgaand aan zijn laatste tocht. Wanneer ik er goed over nadenk is zijn grootste vergissing misschien toch wel dat hij altijd weinig rekening heeft gehouden met een aanslag op zijn leven. Tweemaal heeft hij in dat opzicht groot gevaar gelopen. Een jongen met een mes (een aanhanger van Cornelis Tromp) heeft geprobeerd hem in de hal van zijn huis neer te steken, wat op het nippertje mislukte. En in de zomer van 1672 wilde een woedende menigte hem in zijn huis opzoeken, maar De Ruyter was op zee. Met veel moeite is toen voorkomen dat die menigte De Ruyters huis plunderde. De Ruyter liep in die tijd enorm risico als vriend van raadspensionaris Johan de Witt, die in augustus 1672 samen met diens broer Cornelis door het gepeupel in Den Haag was gelynacht. Zelf heeft De Ruyter zich onvoldoende gerealiseerd hoe gevaarlijk de situatie voor hem was en hij heeft veel geluk gehad dat hij het er levend vanaf bracht.

In hoeverre is in het beroemde lied ‘In een blauw geruiten kiel’ de versregel ‘Naar Oostinje, naar de West’ historisch juist?

De Ruyter is voorzover bekend nooit in Oost-Indië geweest. Honderd procent zeker kunnen we daar echter niet van zijn, want niet al zijn scheepsjournaals zijn bewaard gebleven en het valt niet helemaal uit te sluiten dat hij er in zijn jeugdjaren, waarover we weinig weten, is geweest.

In een blauw geruiten kiel

*In een blauw geruiten kiel
Draaide hij aan 't grote wiel
De ganse dag
Maar Michieltjes jongens hart
Leed ondragelijke smart
A-ach, a-ach, a-ach, a-ach!
Als matroosje vlug en net
Heeft hij voet aan boord gezet
Dat hoorde zo
Naar Oostinje, naar de West
Jongens dat gaat opperbest
Hojo, hojo, hojo, hojo!
Daar staat Hollands Admiraal
Nu een man van vuur en staal
De schrik der zee
't Is een Ruyter naar den aard
Glorierijk zit hij te paard
Hoezee, hoezee, hoezee, hoezee!*

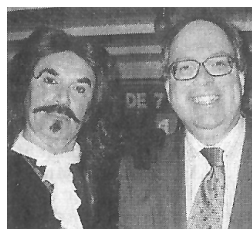
Wat zou je de Haganum-leerlingen van nu willen meegeven? En de docenten?

Houdt het nu precies honderd jaar oude schoolgebouw in ere, want dat speelt onmiskenbaar een sleutelrol bij de aantrekkingskracht van het Gymnasium Haganum. Vooral door het gebouw bewaar je later speciale herinneringen aan je schooltijd. Ik merk het als ik met anderen over hun schooljaren spreek. Ik heb de indruk dat leerlingen van grote scholengemeenschappen in moderne gebouwen later veel minder specifieke herinneringen aan hun schooltijd hebben dan Haganumleerlingen. Wanneer je naar een reünie van het Haganum gaat, ga je toch ook om het gebouw weer eens te zien. Dat zal voor leerlingen van grote scholengemeenschappen in moderne gebouwen bijna nooit het geval zijn.

Aviva Boissevain

Boeken van de hand van Ronald Prud'homme van Reine:

- *Zeehelden* (Amsterdam/ Antwerpen 2005)
- *Admiraal Zilvervloot. Biografie van Piet Hein* (Amsterdam/ Antwerpen 2003)
- *Schittering en schandaal. Biografie van Maerten en Cornelis Tromp* (Amsterdam /Antwerpen 2001)
- *Kapers en piraten* (Hilversum 1996)
- *Rechterhand van Nederland. Biografie van Michiel Adriaenzoon de Ruyter* (Amsterdam/ Antwerpen 1996)
- *Schepen bij de vleet. Maritieme musea in Nederland en België* (eindred., Amsterdam 1996)
- *Ter navolging. Kunst en curiosa uit de Kweekschool voor de Zeevaart* (met H. Dessens, W.F.J. Mörzer Bruyns en J.P. Puype, Zutphen 1992)
- *Kapers op de kust* (met E.W. van der Oest, Vlissingen 1991)
- *Jan Hendrik van Kinsbergen (1735-1819), admiraal en filibatroop* (Amsterdam 1990)

Ronald Prud'homme van Reine met zijn 'onderwerp'.
Uit: *De Telegraaf*, d.d.
26 april 2007

Mortui

De oud-leerlingenvereniging Socialiter heeft besloten een rubriek Mortui in het blad op te nemen. Hierin zullen tweemaal per jaar de leden die ons ontvielen met naam en examenjaar worden vermeld. Wij stellen het op prijs als nabestaanden van het overleden lid ons op de hoogte stellen. Dat kan via brief, mail of telefoon bij de praeses van Socialiter, Erik Bierman (zie colofon).

In de periode november 2006 tot april 2007 hebben wij bericht gekregen van het overlijden van:

Mr A.J. Dankelman	(Adriaan)	17 december 2006	indexamen 1940
Ir J. van der Scheer	(Fokke)	6 januari 2007	indexamen 1952
L.L. Brederveld	(Leen)	30 maart 2007	oud-leraar biologie
F. Rolvink	(Frans)	11 april 2007	indexamen 1941
G.J. van Hilst	(Gerda)	13 april 2007	indexamen 1954

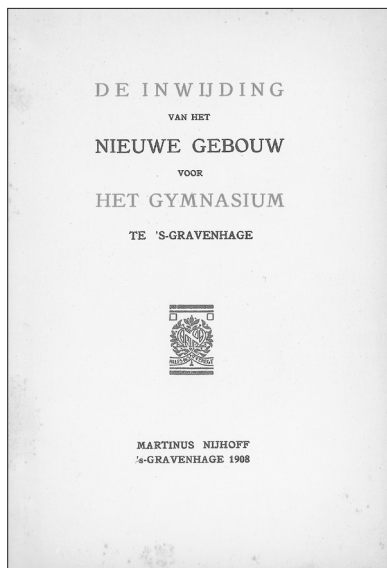

De inwijding van het nieuwe gebouw voor het Gymnasium te 's-Gravenhage

Zo heet het boekje, dat in 1908 door Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage is uitgegeven naar aanleiding van de feestelijkheden ter gelegenheid van de ingebruikname van het nieuwe schoolgebouw op 2 september 1907. Ook elders in dit nummer van Socialiter wordt in dit jubileumjaar aan het boekje gerefereerd maar aangezien niet iedereen deze uitgave bezit en ze antiquarisch niet meer zo gemakkelijk te verwerven is, wil ik trachten u er een beeld van te schetsen.

De inleiding (blz. 3), handelend over de totstandkoming van het feestprogramma, draagt geen ondertekening, maar lijkt door of namens het Curatorium te zijn geschreven. Daarna (blz. 5) volgt een lijst van aanwezige notabelen. Daaronder staat de volgende zin: 'Nadat een op de tribune opgesteld strijkorchest onder leiding van den Heer J. Salmon het eerste nummer van het Programma had ten gehore gebracht, werden de volgende toespraken gehouden.'

Op blz. 7 staat de toespraak van de President-Curator, Jhr mr D.G. van Teylingen, afgedrukt, die de geschiedenis van de school behandelt. Het zou te ver voeren deze toespraak hier in extenso weer te geven of zelfs maar samen te vatten, daar de essentie ervan is te lezen in de studie 'Van Latijnsche School tot Gymnasium Hagatum' van de

hand van Erik Bierman in het vorige nummer van Socialiter.

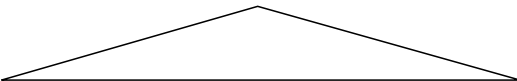
Eén anekdote uit deze toespraak mag echter niet onvermeld blijven, een geval van 17de eeuws politiek activisme in optima forma:

"(...) Maar in het vierde jaar van zijn (rector Louys Leminet's, red.) rectoraat, alzoo in 1671 of 1672, nam een zijner leerlingen Simon van Banckem, zoon van den baljuw Mr. Johan van Banckem, de vrijheid bij het verlaten van de school een oratie te houden ten aanhooren van het publiek: getiteld 'de calumnia' welke oratie, zooals men toen tertijsde het uitdrukte, 'onder de bestiering van den rector niet al-

leen geconcipieerd maar door hem genoegzaam in syn forme en leden synde gesteld en bij den Magistraat gelesen werdende, bevonden werd een seer scandaleus en lasterlyck libel te syn jugilleerende met vuile calumniën de reputatie soo van de Heeren Regenten in den jare 1672 van haren dienst gelicentieerd als andere gequalificeerde personen.' Hierbij zij herinnerd, dat in 1672 de moord der de Witten plaats vond en dat Johan van Banckem bekend staat als daarbij een der hoofdrollen te hebben vervuld. Rector Leminet werd dan in de Burgemeester's kamer ontboden; de pensionaris zeide hem uit naam en in presentie van Heeren Burgemeester en Schepenen

aan, dat hij er op moest rekenen dat misschien een scherpe resolutie tegen hem zoude worden genomen, en Leminet vertrok weder 'na eenige sobere ende slechte excusen, seer gealtereerd, onder protestatie van niet te hebben gedacht daardoor de disgratie van haer Ed.Achthb. te sullen incurreeren.' Ten slotte werd het navolgende beslist: 'De voorscreven saecke naderhandt op nieuw geresumeerd ende specialijk in deliberatie sijnde gelegd, of de meergemelde rector niet wel om het bovengenaarreerde meriteerde te worden gedeporteert, in allen gevallen van zijn ampt gesuspendeert, hebben eijntelijck haer Ed.Achthb. gepermoveert door de intercessiën

van luiden van qualiteit (die echter het voorscreven werk gansch im-probeerden) den voorscreven rector op den 13den October ter camere van Burgemeesteren ontboden, al-waer gecompareert, hem door den Pensionaris Van der Houck uit den naam en in presentie als boven is aangeseijt, dat de Heeren Ed.Achth. voor dit mael 't gunt gepasseerd was door de vingeren soudensien, met recommandatie van sich in het toecomende voorsichtiger te gedragen, indien hij niet hetselve te sijn nadeele wilde afwachten; 't gunt Leminet met alle beleeftheid heeft aangenomen te doen, protesteerende van al hetgeen hier vorenverhaelt is door seductie ende persuasie van den voorn. bailliu Van Banckem gedaen te hebben ende is daarmede (na de Heeren ten hoogsten bedanckt te hebben) uit de camere gescheijden." In een voetnoet wordt tenslotte nog vermeld, dat Van Banckem in dat zelfde jaar 1672 (volgens andere bronnen in 1676) in hechtenis is genomen en gemarteld en dat hij in 1680 ter dood is veroordeeld, doch in de gevangenis is gestorven. Op blz. 30 (in aanmerking nemend, dat de hierboven geciteerde anekdote twee bladzijden in beslag neemt, kunt u nagaan hoe lang de toespraak van de President-Curator duurde) volgt de toespraak van de Burgemeester, E.C. baron Sweerts de Landas Wyborgh.

Evenals de President-Curator be-tuigt de Burgemeester sijn grote dankbaarheid jegens Mr A.E.H.

Goekoop, voor de genereuze schen-king van de grond, waarop de school werd gebouwd, en beiden geven blijk van hun bewondering voor architect J. van Lokhorst en J.A.W. Vrijman, die na het overlijden van eerstgenoemde bouwmeester diens werkzaamheden voortzette. De Burgemeester betreft in sijn lof-tu-ingen ook nog de heer Lindo, di-recteur der Gemeentewerken en de stadsbouwkundige, de heer Schadee alsmede diverse aannemers, op-zichters en uitvoerders der bouw-werkzaamheden. Refererend aan de schenking van de heer Goekoop zegt hij: 'De heer Goekoop gaf hiermede een goed voorbeeld aan andere vermogende Hagenaars, die in dit opzicht nog een ruim arbeids-veld zullen vinden, want op elk gebied is er nog zeer veel te doen en de middelen der gemeente laten slechts een geleidelijke voldoening aan die behoeften toe.', een tekst, die het bestuur van Socialiter uit het hart gegrepen is.

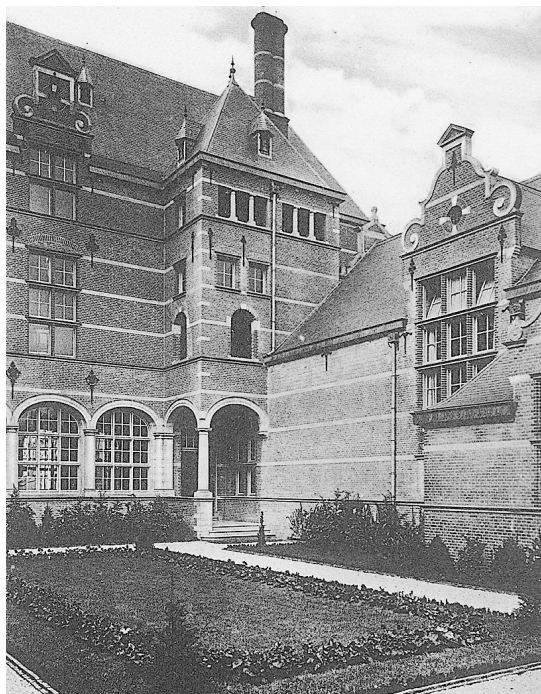
Vervolgens (blz. 36) is aan het woord Mr A.A. de Pinto, voorzitter van het Comité van oud-leerlingen, die namens dit Comité de school een geschenk aanbiedt, t.w. '(...) eene kleine verzameling afgietsels van klassieke beelden, die gij allen, die hier tegenwoordig zijt, reeds grootendeels hebt kunnen aanschou-wen (...). Van de oudere kunstpe-riode is er een Apollobbeeld, van den bloeitijd twee gedeelten van de fries van het Parthenon, den Hermes met Dionysoskind uit Olympia, den Discuswerper. Uit latere perioden de

zittende figuren der comediedichters en uit den Romeinschen tijd de Augustus als redenaar. Deze verzameling is aangevuld met borstbeelden van: Venus, Hercules, Bakchos, Homerus, Euripides, Socrates en Demosthenes.’

De President-Curator bedankt de heer De Pinto hartelijk voor zijn gaven (blz. 43).

Daarna spreekt de Heer A.L. Schmidt (blz. 45) namens het Comité voor de Schiller-Feier van mei 1905 (de honderdste sterfdag van de dichter). Ook hij biedt een geschenk aan, hoe kan het anders, een buste van Schiller. De President-Curator bedankt hem hiervoor (zelfde bladzijde).

Hierna spreekt de rector, dr Th. van Aalst (blz. 47), dezelfde, die volgens de overlevering model stond voor de angstaanjagende schooldirecteur Bint, uit Bordewijk’s gelijknamige verhaal, maar dit terzijde. Hij dankt het Curatorium voor de in verband met de nieuwbouw geleverde inspanningen en ook de heer Goekoop voor diens schenking en hij besluit met een paedagogisch woord tot de leerlingen: ‘Zal dit nieuwe gebouw u ooit zo gemeenzaam worden als de donkere kamers en gangen van het oude ? Wij mogen het vertrouwen, maar dan toch op eene andere wijze: het moet eene gemeenzaamheid zijn, die geen eerbied uitsluit voor wat waarlijk schoon is, die niet gepaard gaat met ruwheid of moedwil, eigenschappen, helaas ! (het zij hier onbeschroomd gezegd), die maar al te dikwijls het Hollandsche jongenskarakter ontsieren.’

Als addendum worden tenslotte afgedrukt de tekst en de muziek van het Inwijdingslied (door resp. Dr Edw. B. Koster en J.M. Bolle) (blz.53), het programma van de feestelijke opening der lessen (blz. 57) en het programma van het feest dat des anderen daags in de Dierentuin te Den Haag ging plaatsvinden (blz. 58). Ten slotte zij vermeld dat het boekje is uitgevoerd in tweekleurendruk (zwart en rood) en is verlucht met een zestal koperdiepdrukken, voorstellende het gebouw, zowel in vogelvlucht als in detail. Een historisch document !

Albert Huizinga

Het Den Haag boek

Vorig jaar verscheen bij uitgeverij Waanders te Zwolle in samenwerking met het Haags Gemeentearchief *Het Den Haag boek*, samengesteld door Maarten van Doorn en Kees Stal.

Dit boek geeft aan de hand van een kleine 400 reproducties van schilderijen, tekeningen, prenten en foto's een beeldverslag van de geschiedenis van onze stad van de prehistorie tot heden.

Onze school komt ook tweemaal aan bod. Eerstens met een reproductie van een ingekleurde ets van Maria Margaretha la Fargue, voorstellende het interieur van de Engelse Kerk aan het Noordeinde tijdens de halfjaarlijkse (het boek spreekt abusievelijk van tweejaarlijkse) promotieplechtigheid van de leerlingen van de

Latijnsche School. Die was toen (in de achttiende eeuw) gevestigd in de Zuilingstraat en wel sedert 1592. Deze behuizing was te krap voor een plechtigheid als deze, waarbij leerlingen, ouders, docenten en curatoren aanwezig waren, zodat uitgeweken moest worden naar de kerk.

Het tweede plaatje is een reproductie van een ingekleurde pentekening uit 1880 van Johan Anthony Last, voorstellende het hoekpand aan het Westeinde (het voormalige woonhuis van de dichter Hiëronymus van Alphen), waar de school sinds 1865 was gevestigd.

Een alleraardigst boekje, niet alleen voor (oud-)leerlingen van onze school maar voor iedere rechtgeaarde Hagenaar (een pleonasme eigenlijk, dit laatste).

**Het Den Haag boek door Maarten van Doorn en Kees Stal (samenst. en red.)
Waanders Uitgevers, Zwolle, ISBN 90 400 8940 x**

Albert Huizinga

Letterkundigen op school (een aanvulling)

In het boek 'Het gebouw anno 1907' over onze school staat een zeer lezenswaardig essay van de hand van Simon Burgers, getiteld 'Gymnasium Haganum: de schrijvers, het gebouw en de boeken', waarin onder meer is afgedrukt de vermoedelijk meest legendarische klasfoto uit de geschiedenis van de school. Niet alleen de latere politicus en diplomaat Van Kleffens en hoogleraar kindergeneeskunde Van Lookeren Campagne (bovenste rij, midden voor de deur) staan op de foto. Ook Aegidius Timmerman (middelste rij, geheel rechts), docent klassieke talen en schrijver van het boek 'Tim's Herinneringen' (Uitgeverij de Arbeiderspers, Amsterdam, 1983), waarin hij op enigszins zelfgenoegzame wijze refereert aan zijn contacten met de Tachtigers en zijn levenslange vriendschap met Willem

Kloos is van de partij, en op dezelfde rij (derde en vierde van rechts) Victor van Vriesland en Martinus Nijhoff. Het is niet gering.....

Waar Simon Burgers bij de opsomming van letterkundigen in zijn artikel echter van een inventarisatie spreekt, een term die althans een streven naar volledigheid doet veronderstellen, wil ik wijzen op de bloemlezing 'De tuinman de de dood' van de gedichten van P.N. van Eyck, bezorgd door Dr H.A. Wage (Uitgeverij de Prom, Baarn, 1993). In het nawoord van deze bundel vermeldt Wage, dat Pieter Nicolaas van Eijk (zijn echte naam) in 1900 leerling werd van het gemeentelijk Gymnasium te Den Haag. In het stuk van Burgers ontbreekt deze naam. Waarvan akte.

Albert Huizinga

Fokke van der Scheer

Buitenzorg, 11-07-1933 - 's-Gravenhage, 06-01-2007

Over de kwaliteit van het leven

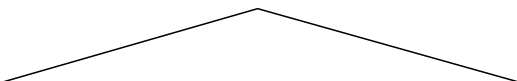
Elke keer wanneer ik bij Fokke aanbelde, wist ik zijn derde oog (een videocamera) op mij gericht, want direct daarna werd ik door de intercom begroet met de woorden: "Dag Anne-Marie, de deur gaat open". Terwijl ik in de vestibule mijn jas aan de kapstok hing, draaide de voordeur gehoorzaam weer dicht. Inmiddels was ook de schuifdeur tussen de vestibule en de aangrenzende kamer open gegaan en daar zat Fokke dan in zijn elektrische rolstoel met een brede grijns mij op te wachten.

Hij kon, door een ongelukkige val verlamd geraakt, alleen nog maar zijn hoofd bewegen. Na een verblijf van enkele weken in het ziekenhuis was hij in het revalidatiecentrum op de Overtoom te Amsterdam beland, waar hij vol ongeduld het moment zat af te wachten waarop hij naar huis zou kunnen terugkeren. Om thuis te kunnen wonen, moest de parterre van zijn huis worden verbouwd. De "amorphe massa suffende gemeenteamtbanken", zoals Fokke ze zelf betitelde, zag kans om de aanvraag voor aanpassing van de woning zes maanden vast te houden alvorens hem door te sturen naar de Ziekenfondsraad. Ondanks alle onverwachte obstakels bij de totstandkoming van de nodige voor-

zieningen bleef hij optimistisch gestemd en bestookte hij de betreffende instanties met brandbrieven om er de vaart in te houden. Toch heeft het nog twee jaar geduurd voordat hij zijn bezoek kon toeroepen: "De deur gaat open". Met dat intelligente en creatieve hoofd heeft hij nog ruim negen jaar in zijn eigen omgeving van het leven kunnen genieten. Mede dankzij uitstekende computerprogramma's. Met kinbesturing wist hij zijn rolstoel in elke gewenste richting te manoeuvreren. Rechts en links op zijn hoofdsteen was een knop bevestigd waarmee hij in staat was via de 'homeservant' ramen, deuren, gordijnen, verwarming, lampen, radio, tv en cd-speler respectievelijk open en dicht, dan wel aan en uit te zetten. Ook het telefoneren vormde geen probleem.

Op een lange wandtafel waren o.a. zijn pc, scanner en printer geïnstalleerd. Rechts van zijn computer prijkte een rechtopstaand in gelijke vakjes verdeeld tableau, 'Lucy' geheten, plaatsvervanger van het zo onontbeerlijke toetsenbord. Om op zijn computer te kunnen schrijven, had Fokke een bril met ordinaire vensterglazen op zijn neus, met op de rechter veer een infrarood koker-tje gemonteerd. Dat kokertje richtte hij op 'Lucy'. Een rood puntje

zwierf over haar heen. Kwam het tot stilstand in één van haar vakjes, dan zorgde ze ervoor dat de bijbehorende letter op het computerscherm verscheen.

Zijn kamer grensde aan de door zijn vrouw Irene smaakvol aangelegde tuin. Door de glazen serrewand had hij een goed zicht op een klein bronzen beeld van een man en een vrouw, innig omstrengeld, midden in de tuin op een bankje gezeten. Aan zijn vriend de beeldhouwer, die problemen had met zijn gezondheid, schreef Fokke op een mooie zomerdag in 2003 deze opbeurende woorden: “Ik wilde dat de Meester mijn emoties kon peilen als ik naar zijn bronzen beeld van twee geliefden kijk, die in volle overgave hun gevoelens voor elkaar beleven temidden van de schitterende boeketten waarmee Irene de tuin heeft vól gezet. Eén zee van witte en tinten van roze rozen, omstrengeld door clematis in blauw, violet en paars met daaromheen wolken van nepeta vol met vette hommels....”.

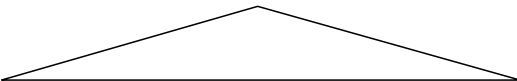
Ook binnenshuis was er genoeg kleurigs om naar te kijken. Aan de wanden hing een expositie van schilderijen en prenten uit eigen verzameling, die door zijn dochter Wiebke, galeriehouder, elke drie maanden opnieuw werd ingericht. Met dit alles, de tuin met het beeld, de wisselende exposities binnen, de telefoon én het wereldwijde web van e-mail en internet op zijn computer, was zijn kamer, die gemakkelijk een cel voor hem had kunnen zijn, een universum geworden.

Hij had ook nog een, voor zijn rolstoel aangepast, busje ter beschikking. Hiermee reed Irene hem overal naartoe, naar een opera, een concert, een toneelstuk, naar vrienden of voor een korte vakantie naar Dancé in Frankrijk, waar hij een aantal jaren terug, ervaren architect als hij was, zelf een vervallen boerderij in de tijd van een paar maanden tot een tweede woning had omgebouwd. Architectuur had nog altijd zijn belangstelling. De laatste jaren was hij in de beginperiode van de gotische bouwkunst gedoken. Met groot enthousiasme kon hij vertellen over de abdijkerk van Saint-Denis bij Parijs, die onder leiding van abt Suger tussen 1132 -1144 tot stand was gekomen. Hij was zelfs bezig een boek over deze door hem zo bewonderde abt te schrijven.

Het Gymnasium Haganum, waar we in 1952 eindexamen hadden gedaan, bleef ook een geliefd onderwerp van gesprek.

Natuurlijk heeft bij Fokke in het begin na zijn val de vraag gespeeld of leven met een hoge dwarslaesie nog voldoende kwaliteit kon bieden. De niet aflatende aandacht en steun van Irene, zijn kinderen, zijn familie, zijn vrienden, de helpende handen van de thuiszorg, de beschikking over computergestuurde apparatuur in huis en alle uitstapjes daarbuiten maakten zijn leven naar eigen zeggen nog alleszins de moeite waard.

De keren die hij langdurig in het ziekenhuis heeft moeten doorbrengen, o.a. vanwege een ernstige doorlig-

wond, bezorgden hem telkens de lugubere droom van zijn leven verder in een ziekenhuisbed te moeten slijten. Gelukkig heeft het niet zo hoeven zijn.

Met zijn lichamelijke gezondheid ging het de laatste tijd snel berg-

afwaarts, maar het was hem wel vergund in zijn eigen bed, in zijn universum voorgoed de ogen te sluiten.

Anne-Marie Heyligers (e.e.1952)

Kort nieuws 1952

Elders in dit nummer vindt u in het artikel “Kwaliteit van Leven” een beschrijving over de laatste 20 jaar van het leven van onze jaargenoot Fokke van der Scheer. Op 6 januari van dit jaar is hij overleden. Bij de crematieplechtigheid ontmoetten een aantal jaargenoten elkaar. Daar ontstond het plan om in dit jaar, 5 jaar na onze zo geslaagde bijeenkomst op 20 april 2002, opnieuw een ontmoeting te organiseren in een vrolijker omgeving. Behalve Fokke ontvielen ons in de afgelopen jaren ook Rudi Breuer (in 2003) en Kitty Wegerif (in 2005). Redenen genoeg om opnieuw bij elkaar te komen om bij te praten. Deze kleine reünie heeft inmiddels plaats gevonden op zaterdag 21 april (voor een deel) op school als verzamelplaats en voor de rest in het restaurant van het Westbroekpark. De organisatie was in handen van Anne-Marie Heijligers en Jan Roest.

In 2002 is ter gelegenheid van de viering van ons 10e lustrum een boek-

werk “Haganum Commemorative” verschenen met bijdragen van een groot aantal jaargenoten onder de titel: **HERINNERINGEN VAN OUD-LEERLINGEN DIE IN 1952 EINDEXAMEN DEDEN** De eerste druk was al spoedig niet meer verkrijgbaar, maar eind 2003 is een 2e druk verschenen die bijdragen van 26 jaargenoten, een vraaggesprek met de op dat moment als enige nog levende oud-leraar, een verslag en vele foto's van de dag van de reünie bevat. Van deze tweede uitgave zijn thans nog 9 exemplaren te verkrijgen. Wij zijn van mening dat er beslist tijdgenoten (of andere oud-leerlingen) zijn die onze herinneringen, ook aan de oorlogsjaren, willen lezen. Voor een luttel bedrag van 5 euro (binnen Nederland) zend ik u een exemplaar. Dat wordt september 2007. Geïnteresseerden verzoe-
k ik mij te mailen of te schrijven en 5 euro (voor de verzending) te storten op mijn giro 342951 t.n.v. E. Bierman, Rijswijk (verdere gegevens: zie colofon)

In memoriam Harm Buning (e.e. 1942)

Afgelopen zomer bereikte de redactie van Socialiter het overlijdensbericht van oud-leerling Harm Buning (1922 - 2006). Zijn naam werd ook in de laatste Socialiter reeds genoemd in de indrukwekkende terugblik door Frits Weehuizen uit Zwitserland op zijn schooljaren, die voor een groot deel gekleurd werden door de oorlog. In dit stuk vertelt hij o.a. hoe zijn oudere klasgenoot Harm Buning tijdens zijn jaar op het Haganum in het voorjaar van 1941 drie maanden in de Scheveningse gevangenis doorbracht vanwege het verspreiden van een ondergrondse krant. Harm werd gelukkig weer vrijgelaten en vertrok na de oorlog naar Amerika, waar hij als “luchvaartfan” aan de University of Michigan in Ann Arbor in 1951 zijn Masters Degree haalde in ‘Aeronautical Engineering’. In 1954 begon hij zijn loopbaan als gevierde docent aan het Oregon State College, om twee jaar later terug te keren naar de University of Michigan, waar hij in 1956 als docent en vanaf 1963 als hoogleraar ‘Aerospace Engineering’ bijna veertig jaar doceerde, tot aan zijn emeritaat in 1992. Buiten de Universiteit van Michigan gaf hij gastcolleges aan o.a. de Universiteit van Arizona (1962) en de Technische Universiteit Delft (1988).

Tijdens zijn leven heeft Harm Buning niet alleen op het Haganum een opmerkelijke rol gespeeld. In de jaren na zijn middelbare schooltijd was hij een sleutelfiguur voor de ontwikkeling van de lucht- en ruimtevaarttechniek. Op uitnodiging verzorgde hij onderwijs in ‘orbital mechanics’ voor de vroege astronauten van het NASA ‘space program’ in de jaren ’60. Onder zijn studenten waren o.a. Neil Armstrong en Buzz Aldrin.

Het is opmerkelijk dat van een school als het Haganum, met name in die jaren zo sterk gericht op het onderwijs in de klassieken, Harm Buning als oud-leerling professor in ‘Aerospace Engineering’ is geworden in de USA, in die hoedanigheid alle ruimtevaarders heeft ontmoet en velen van hen heeft lesgegeven.

Aviva Boissevain

“Harm Buning, professor emeritus of aerospace engineering, holds a montage of Apollo 15 memorabilia including a University flag that orbited the moon in Apollo’s command module, in the François-Xavier Bagnoud Building yesterday. The montage, personally dedicated to Buning by the mission’s crew, also includes a mission patch and a photo of Apollo 15 commander James Irwin on the moon.” (Foto: David Tuman, Michigan Daily 29 maart 2006)

Zoekplaatje

Het zoekplaatje uit Socialiter 16 heeft helaas geen enkele reactie opgeleverd. Hoewel het hier de 6e klas uit 1925 betrof, inderdaad lang geleden, heeft het ons toch verwonderd.

Dit omdat het Haganum een school van tradities is, waar de generaties elkaar opvolgen. Statistisch gezien zouden er toch familieleden van de huidige oud-leerlingen op moeten staan.

Voelt u zich alsnog geroepen? Aarzel niet ons uw reacties alsnog te sturen.

Het zoekplaatje van nummer 17 werd ons gestuurd door mevrouw Francien Bolt-Fels.

Het betreft hier de 3e klas in 1948.

Mevrouw Bolt heeft een goed geheugen, want ze kon ons alle bijbehorende namen leveren.

Daarom is het zoekplaatje van deze maand een prijsvraag. Wie de meeste namen goed heeft, ontvangt een exemplaar van "Het gebouw anno 1907". Hierin foto's van exterieur en interieur van het Haganum aan de Laan van Meerdervoort, dat dit jaar 100 jaar bestaat.

Oproep foto's

De fotovoorraad van de redactie begint uitgeput te raken. Wie helpt ons aan foto's die wij voor volgende zoekplaatjes kunnen gebruiken?

BvIJ

